

A KÖLCSÖNÖS BIZALOM, ÉS A KÖZÖSSÉGI ÉRTÉKEK NEVELÉSE ÓVODÁS ÉS KISISKOLÁS KORBAN

2010. OKTÓBER 28. - WORKSHOP TERVEZETE

BEVETETŐ – BIZALOM ÉS NEVELÉS (Ranschburg Jenő)

Az emberben két, egymásnak élesen ellentmondó, veleszületett késztetés él. Egyrészt vágyunk arra, hogy „önmagunk” legyünk, vagyis individuumok, akik – legalábbis alapvető vonásainkban – minden más személytől világosan különbözünk, másrészt pedig törekszünk arra, hogy megfeleljünk a civilizáció (az adott kultúra) norma- és szabályrendszerének, azaz arra, hogy – valamilyen kulturális „ideálhoz” viszonyítva – egyre hasonlóbakká váljunk egymáshoz. A pszichológiában azt a folyamatot, melynek során az egyén célja az önmagára ismerő, a másoktól megkülönböztető karaktervonások hangsúlyozása, individualizációnak nevezzük, míg a közösséghez tartozás, a csoportban való élni, tevékenykedni tudás igénye a szocializáció fogalmában jelenik meg. Míg az individualizáció legfontosabb viselkedésmintáit – a versenyt és a teljesítményt – rendszerint stressz, féltékenység és gyanakvás kíséri, a szocializáció alapélménye a bizalom: közösségben élni és hatékonyan tevékenykedni kölcsönös bizalom hiányában gyakorlatilag lehetetlen! A pszichológiai kutatások egyértelműen igazolják, hogy a bizalom a szociális élet nélkülözhetetlen előfeltétele: könnyebbé teszi az emberek közötti együttműködést, és a „község élményét” nyújtja a résztvevők számára.

Napjaink gyermekvilágából – valószínűleg a felnőttek életében tapasztalható erősödő bizalmatlanság hatására – fájóan hiányzik a bizalom. Nem véletlen tehát, hogy nincsenek – vagy alig vannak – nagyobb, az erkölcsi és viselkedési normák internalizációjához nélkülözhetetlen gyermekközösségek, néptelenek és hatástalanok azok a gyermek- és ifjúsági szervezetek, amelyeknek éppen erre a kölcsönös (de csak alig-alig létező) bizalomra kellene épülniük. Ugyanakkor tapasztalhatjuk a nevelők és a tanulók – a generációk közötti – bizalmatlanság erősödését is. Az Egyesült Államokban, az elmúlt tíz-egynéhány év során, az iskolák biztonsági kamerákkal pásztázott, fémdetektorokkal védett, börtönszerű intézményekké váltak, és néhány éve nálunk is egyre gyakrabban hallani a pedagógusok „eszköztelenségéről”, a „szigorúbb fegyelmezési technikák” szükségességéről.

Mindez – ha nem is elfogadhatóvá – de érthetőbbé válik, ha megvizsgáljuk a bizalom három pszichológiai jellemzőjét.

Az első: az egyén képessége a bizalomra. Mint erre Erik Erikson, a pszichoanalízis kiemelkedő képviselője már sok évvel ezelőtt rámutatott, a bizalom megjelenése a szülő és a gyermek kapcsolatában, a pszichoszociális fejlődés legelső állomása. Amikor a néhány hónapos, éhesen síró baba azonnal elhallgat anyja hangjának hallatán – már tudja, hogy pillanatokon belül enni kap. Korábbi tapasztalatai alapján elővételezi éhségének csillapítását – de úgy is fogalmazhatnám: bízik a szülőben, illetve abban, hogy üzenetét a megfelelő helyen megértették, és megfelelő módon reagálnak rá. Mindez természetesen csak akkor igaz, ha a gyermek már megtanulta, hogy a szülő megjelenése törvényszerűen összekapcsolódik valamilyen – sírással jelzett – szükségletének kielégítésével. Ilyen módon jut el élete első két évében a gyermek arra a felismerésre, hogy a világot érdemes megszólítani (a világban érdemes bízni), mert a világ erre adekvát módon válaszol. A baba, aki ezt tapasztalja, magabiztossá és optimistává válik, és élete későbbi periódusaiban is képessé arra, hogy bízjon azokban az emberekben, akikkel valamilyen közös cél érdekében együtt kell működni.

A második: az egyén alkalmassága a bizalomra. A bizalom ugyanis kölcsönös emberi jellemző. Csak az olyan ember számíthat másokra, aki alapot ad arra, hogy mások számítsanak rá. Ez azt jelenti: az egyén tisztessége, felelősségtudata a közösség iránt, amelyben él, nélkülözhetetlen feltétele a kölcsönös bizalom kibontakozásának. Az embernek kicsi gyermekkorától kezdve tanulnia kell, hogy a világ messze túllépi saját személyiségének – vágyainak, érdekeinek, céljainak – határait, és képessé kell válnia arra, hogy tevékenysége során folyamatosan felfogja, értékelje, és tekintetbe vegye mások perspektíváit. Mindez a nevelés kultúrájának kérdésköre. A társadalom, amely a felnövekvő generációk nevelését a televízió csatornáira, az internetre és a ritálinra bízta, tulajdonképpen alaptalanul várja el azt a felelősségteljes magatartást a fiataloktól, amely a feljük megnyilvánuló bizalmat lehetővé teszi. A gyerekek, amikor körülnéznek a világban – családjukban és azon túl – egyre jelentősebb számban érzik feleslegesnek és értelmetlennek a „szociális befektetést”; visszahúzódnak saját csigaházukba, és konzerválják egocentrikus (narcisztikus) életvezetésüket. A

kérdés, ami válaszra vár, és egyfajta pedagógiai világkép alapját teremtheti meg: felelőssé tehetjük-e az egyre figyelmeztetőbb mértékű megbízhatatlanságért a felnövekvő generációt, miközben nem kétséges, hogy a jelenség háttérében saját nevelési mulasztásaink állnak? Bizalmatlanságukra valóban saját bizalmunk megvonása lenne az egyetlen helyes reakció, mely a kontroll és a fegyelmezés erősödő szigorával egy visszafordíthatatlan bizalmatlansági spirál kiváltója lehet a nevelők és a neveltek között?

A bizalom harmadik jellemzője a kockázat, amit az egyén (vagy a csoport) a befektetett bizalom révén vállal. Valódi bizalomról ugyanis csak abban az esetben beszélhetünk, amennyiben a bizalmát nyújtó személy (vagy csoport) valamilyen – nehezen korrigálható – kárt, sérelmet szenved el, ha a személy, akiben megbízott, nem a megfelelő (elvárt) módon viselkedik. Ebből a tényből következik, hogy a bizalom könnyen eljátszható; amennyiben a bizalmat élvező személy visszaél helyzetével, a bizalmat adó fél csalódottá válik, és – általában nehezen visszafordítható módon – megvonja a befektetett érzelmet partnerétől. Sőt: csalódottsága gyakran generalizálódik, azaz bizalmát nemcsak attól a személytől vonja meg, aki csalódásának okozója, de attól a csoporttól is, amelyhez a „megbízhatatlan személy” valamilyen asszociatív úton kapcsolódik („Minden gyerek igyekszik becsapni a felnőtteket” – mondhatja a gyerekében csalódott szülő, vagy egyik-másik tanítványa által megtévesztett pedagógus.). A megfontolt bizalom tehát két személy (vagy éppen két csoport) között lassan, fokozatosan épül ki, de – valamelyik jellemzőjének sérülése esetén – könnyen megsemmisül. Megőrzésének egyetlen biztos módja a felelősségteljes, tisztességes emberi magatartás, amit – és ez csak látszólag paradoxon – a nevelő és a nevelt kölcsönös bizalmára építve alakíthatunk ki. A fogalmat szigorúan értelmezve: általában ezt a folyamatot hívhatjuk nevelésnek.

1. Szociális kompetenciák nevelése az óvodában **Bozayné Káli Tünde - III. kerületi Százszorszép Óvoda**

Óvodánk Budapest III. kerületében található, két épületben működő, önkormányzati fenntartású intézmény. Adottságai révén a kezdetektől népszerű volt az óbudai családok körében. Az igényes környezete, tárgyi adottságai mellé igényes, magas színvonalú pedagógiai munkát rendelünk.

Kétnyelvű óvodai programunk a kreativitás kibontakoztatását tűzte ki célul. Feladatunk, hogy egy olyan ösztönző, segítő, megértő feltételrendszert teremtsünk, amely egyenlő esélyt ad minden gyerek számára, ahol az önkifejezés állandó lehetőségének biztosításával elősegíthetjük a gyermek kreatív gondolkodását. Ezáltal vágyódnak környezetük megismerésére, felfedezésére, ráéreznek a problémák megoldásának nagyszerű örömeire, fokozódik alkotókedvük. Ilyen feltételek mellett válnak nyitottá, közlékennyé, miközben fejlődnek pszichikus funkcióik, mozgásuk, érnek szociális tulajdonságaik.

Ezen adottságok miatt óvodánk elsősorban az értelmiségi középosztály gyermekeit szolgálja ki. Akik szociális helyzetüket tekintve igen különbözőek, azonban általános az a tény, hogy nagy körültekintéssel választanak gyermeküknek óvodát, pedagógiai programot, fontos számukra, hogy gyermeküket minden szempontból biztonságos közegben tudják. Fontos számukra az érzelmi biztonság, melyet az intézmény nyújt, amelyben a gyermekek képességei a legteljesebb mértékben kibontakozhatnak. Néhány általánosan tapasztalható nevelési attitűd is jellemző, amely a szülői szerep elbizonytalanodásában ölt testet. Tapasztalataink szerint a szülői jó szándék mellett is igen sok a „rosszul szeretett” gyerek, melynek különböző megnyilvánulásaival találkozunk:

- Elkényeztetettség.
- Az életkornak nem megfelelő ismeretek, élmények nyújtása.
- A szeretet tárgyiasult formában való megnyilvánulása.
- A szeretetadás érzékelhető kinyilvánításának hiánya.
- A gyermek számára negatív következményekkel járó büntetések alkalmazása.

Az elmúlt tíz évben mikrokörnyezetünkben is megfigyelhető a társadalom egészére jellemző viselkedési attitűdbeli változás. Úgy érezzük egyre inkább csak az én a fontos a mi helyett, gyakran a saját érdekek érvényesítése mindennél előbbre való, nem ritkán ennek kíméletlen formáival találkozunk. A szülői példa pedig – tudjuk – a leghangsúlyosabb nevelési tényező. Sok az egygyermekes család, ahol a gyermek nem találkozik azzal, hogy mit jelent megosztani valamit másokkal, vagy bármilyen rövid időt is, de várni, vágyakozni valamire.

Fentiek miatt kiemelt területként kezeljük az érzelmi nevelést, a szociális kompetenciák kialakítását, fejlesztését, mert hisszük, hogy az életük első közösségében megélt élmények és elsajátított kompetenciák kihatnak a gyermekek egész életére.

Valljuk, hogy az érzelmi és szociális kompetencia kialakulásának előfeltétele, az óvodás gyermek legfőbb igénye az érzelmi biztonság, amelyet környezete, a vele foglalkozó felnőtt teremthet meg számára.

Fő célunk a gyermek megértése. A feléje sugárzó szeretet, a fontossági érzés és a bizalom bátorságot ad, egyre nehezebb feladatokra sarkall. Kialakul közben a helyes önértékelés, a pozitív közösségi érzés, formálódik az egészséges, sikeres életstílus.

Az óvoda összes dolgozójának alapvető feladata, hogy modell értékű nevelői attitűddel, kommunikációval, bánásmóddal forduljon mind a felnőttek, mind a gyermekek felé.

Céljaink elérésére a következő feladatokat fogalmaztuk meg:

- A derűs, érzelmi biztonságot nyújtó, kiegyensúlyozott, szeretettel léghő megteremtése, ami tevékenységre serkenti a gyermeket, megalapozza érzelmi kötődésüket, elősegíti a szociális érzelmek kialakulását.
- A felnőtt-felnőtt, felnőtt-gyermek, gyermek-gyermek kapcsolat pozitív attitűddel, érzelmekkel megtöltése.
- Elegendő tér biztosítása a gyermek önkifejező törekvéseinek.
- Az óvodai gyakorlatban pozitívan, egyértelműen megfogalmazott szabályok, határok kialakítása a csoportokban.
- Segítségnyújtás a gyermekeknek az érzelmeik megismerésében és megfogalmazásában, konfliktusaik, problémáik megoldásában.

- A téves célokból a konstruktivitás felé segítés.
- A konfliktuskezelő készség, alkalmazkodó képesség fejlesztése.
- A közösségen belüli egyéni komfortérzet megteremtése. Egocentrizmus helyett a mi-tudat kialakulása.
- Közös élmények színes palettájának biztosításával az összetartozás érzésének erősítése.
- A mások tevékenységének elismerése, a mások sikerei felett érzett öröm átélésének megtapasztaltatása. Az adni tudás öröme, amely nem csupán tárgyakban ölt testet.
- A pozitív társas kapcsolatok kialakítása, a különbözőségek elfogadására, tiszteletére nevelés, különös tekintettel az idegen nyelvű társakra, nevelőkre, a hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű, valamint a kiemelkedő képességű gyermekekre.

A gyermekek személyiség fejlesztésében, a helyes önértékelésük kialakításában, szociális képességeik fejlesztésében a pozitív megerősítés, a pozitív iránymutatás a legfontosabb eszközünk. Az óvodapedagógusok határtalan kreativitással, minden csoportban egyéni ötletekkel fűszerezve, a fentiekre tudatosan figyelve szervezik az óvodai élet mindennapjait. Céljaink elérésében a pedagógusokat az óvodapszichológus is segíti.

2. Szociális kompetenciák alakítása a XIII. ker. Önkormányzat Egyesített Óvoda Helyi Nevelési Programjában

Kautzky Lászlóné - XIII. kerületi Egyesített Óvoda

Nevelésfilozófiánk

Nevelésfilozófiánkat meghatározza az a szemlélet, hogy a gyermek nevelése a család joga és kötelessége, melyben az óvoda sajátos eszközeivel kiegészítő szerepet tölt be. Óvodai nevelésünk a hazai óvodai neveléstörténet hagyományaira támaszkodik.

Tiszteletben tartjuk a gyermekeket megillető jogokat. A gyermeki személyiség kibontakoztatására, a testi, lelki, szociális szükségletek kielégítésére törekszünk, biztosítva minden gyermek számára az egyenlő hozzáférést az óvodai neveléshez.

Pedagógiai hitvallásunkban a fejlődés alapja a féltő, óvó, gondoskodó szeretet, stabil biztonság, differenciált, személyre szóló bánásmód. Az óvodás gyermek alapvető tevékenysége a játék, élményeit, tapasztalatait ezen keresztül éli meg, általa fejlődnek képességei, bővülnek ismeretei. Az óvodában komplex nevelés folyik, építünk a gyermeki aktivitásra, kíváncsiságra, kreativitásra. A társadalmi együttélés normáinak alapjait rakjuk le sokszínű együttes tevékenységekkel és követhető viselkedésmintákkal.

Szeretetteljes, biztonságérzetet adó, érzelmekben gazdag környezetben az egyéni érdeklődésre alapozva támogatjuk a gyermekek fejlődését. Arra törekszünk, hogy a gyermekek egyéni készségei, képességei kibontakozhassanak, érzelmileg, erkölcsileg és értelmileg gazdagodjanak. A sokféleség gazdagítja a közösséget, az inkluzív-, az integrált-, a multikulturális nevelést támogató szemléletet képviseljük.

Gyermekképünk

A kisgyermek fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok, az érés sajátos törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák meg. E tényezők együttes hatásának következtében a kisgyermekeknek sajátos, életkoronként és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak.

Az óvodáskorú gyermek aktív befogadója a világnak. Kíváncsi, érdeklődő az őt körülvevő világ és a társai iránt. Felfedez, kérdez – felel, megfigyel, kipróbál, és folyamatosan tapasztal.

Óvodaképünk

Az óvoda a közoktatási rendszer szakmailag önálló nevelési intézménye, a családi nevelés kiegészítője a gyermek harmadik életévétől az iskolába lépésig. Biztosítja az óvodáskorú gyermek fejlődésének és nevelésének optimális feltételeit.

Az óvoda funkciói:

- óvó-védő
- szociális
- nevelő-személyiségfejlesztő.

Az óvoda közvetetten segíti az iskolai közösségbe történő beilleszkedéshez szükséges gyermeki személyiségvonások fejlődését. Pedagógiai tevékenységrendszer és tárgyi környezete segíti a gyermek környezettudatos magatartásának kialakulását.

Az óvodai nevelés gyermekközpontú. Gondoskodunk:

- az egészséges fejlődéshez és fejlesztéshez szükséges tárgyi és személyi környezetről
- a gyermeki szükségletek kielégítéséről
- az érzelmi biztonságot nyújtó derűs, szeretetteljes óvodai légkör megteremtéséről
- a testi, a szociális és az értelmi képességek egyéni és életkor specifikus alakításáról
- a gyermeki közösségben végezhető sokszínű – az életkornak és fejlettségnek megfelelő – tevékenységekről, különös tekintettel a mással nem helyettesíthető szabad játékról
- az életkorhoz és a gyermek egyéni képességeihez igazodó műveltségtartalmak közvetítéséről, a kompetenciák kialakításáról.

Az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása

Az óvodáskorú gyermek egyik jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. A személyiségen belül az érzelmek dominálnak, ezért elengedhetetlen, hogy a gyermeket az

óvodában érzelmi biztonság, otthonosság, derűs, kiegyensúlyozott, szeretetteljű légkör vegye körül.

Célunk

- Szívesen kommunikáló, környezetében jól eligazodó, érzelmekben gazdag, segítőkész gyermekek nevelése, akik képesek a konfliktusok önálló kezelésére, a különbözőség elfogadására
- Az önérvényesítő, énes magatartástól a kezdeményező, kooperatív viselkedésig eljutó gyermekek nevelése
- Optimista szemléletű, a természeti és közvetlen környezetét szerető, védő gyermekek nevelése
- A gyermekeket körülvevő szűkebb és tágabb környezet megismertetése, a szülőföldhöz való kötődés megalapozása.

Feladatunk

- már az óvodába lépéskor kedvező érzelmi hatások biztosítása
- a gyermek erkölcsi és akarati tulajdonságainak sokoldalú fejlődése érdekében (az óvodai élet komplex szervezésével) a szokás és normarendszer megalapozásának elősegítése
- a közösen átélt pozitív érzelmekre és élményekre épülő, szeretetteljes, biztonságot sugárzó légkör megteremtése
- az együttjátszás, az együttműködés és együttdolgozás során a különböző szituációkban megjelenő viselkedési szokások folyamatos alakítása, gyakoroltatása
- a gyermekekben a szociális érzékenység és az éntudat kialakulásának segítése, valamint önkifejező és önérvényesítő törekvéseik támogatása
- lehetőség teremtése a gyermekek természetes társas szükségleteinek kielégítéséhez
- a különbözőségek elfogadására, tiszteletére nevelés megvalósítása modell értékű, elfogadó, támaszt nyújtó óvónői magatartással
- a különböző szociokulturális helyzetű családokból érkező gyermekek fejlődésének, a változásoknak figyelemmel kísérése
- az átlagostól – pozitív vagy negatív irányban – eltérő képességű, illetve eltérő személyiségvonásokkal rendelkező gyerekek szocializálódásának segítése (ha szükséges megfelelő szakember bevonásával)
- az interperszonális kapcsolatok (óvodapedagógus – gyermek, gyermek – dajka, gyermek – gyermek) kialakulásában a pozitív attitűd elősegítése
- a felnőttekkel, társakkal való kapcsolatfelvétel igényének, a pozitív felnőtt- és társas kapcsolatok alakulásának erősítése
- a társakért, a csoportért érzett felelősségtudat kialakítása
- a gyermekek szemléletének alakítása, hogy képessé váljanak a természetben és az emberi környezetben megmutatkozó jó és szép, valamint a veszélyek felismerésre is.

Biztosítjuk a szűk és tágabb környezet sokoldalú, élményszintű megtapasztalásának lehetőségét. A bizalomra és elfogadásra épülő, szeretetteljes kapcsolatban fejlődnek a kisgyermek szociális érzelmei (együttérzés, segítőkészség, részvétel, bizalom, bánat átélése stb.) és kialakulhatnak erkölcsi érzései (igazságosság, lelkiismeretesség, őszinteség, igazmondás, felelősség érzésének megtapasztalása stb.).

A kortársak, az óvoda dolgozói jelzéseikkel, értékeléseikkel alakítják a gyermek önmagáról kialakított képét. Megtanulja megismerni önmagát, az együttélés, a társas élet szabályait. Alakítjuk a felnőttekkel szembeni viselkedésmódokat (udvariasság, előzékenység, figyelmesség). A gyermeki magatartás alakulása szempontjából modell értékű az óvodapedagógus és az óvoda más dolgozóinak kommunikációja, bánásmódja és viselkedése.

Formáljuk és bővítjük a társakhoz fűződő kapcsolatok lehetőségeit, módjait (türelem, megértés, tapintat, segítőkészség, igazságosság). Kialakítjuk, erősítjük a valahová, valakihez tartozás örömet (együttműködés, alá-, fölé-, mellérendeltségi viszony elfogadása, tolerancia). Segítjük abban, hogy a gyermek, mint egyén megtalálja helyét a közösségben. Ösztönözzük a csoporttal való együttműködést, ugyanakkor, ha erre igénye van, egyedül is tevékenykedhet. A társas kapcsolatok alakulásának legfőbb színtere a játék, a közösen végzett tevékenységek.

Igényeljük és támogatjuk a családok együttműködési szándékát. Lehetőséget biztosítunk a szülővel való együttlétre, a fokozatos elszakadásra.

A nehezen szocializálható, lassabban fejlődő, érzékszervi, értelmi vagy mozgássérült, hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, az elhanyagolt, valamint a kiemelkedő képességű gyermekek nevelése speciális ismereteket, sajátos törődést igényel, szükség esetén megfelelő szakemberek (pszichológus, logopédus gyógypedagógus, konduktor stb.) közreműködését kérjük.

A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére.

Célunkat akkor érjük el, ha a gyermek:

- nyugodt, kiegyensúlyozott, harmonikus viselkedés jellemzi, nyitott és érzékeny a pozitív dolgok befogadására
- képes felmérni a saját helyzetét a társai között, elfogadja mások kezdeményezését (esetenként a saját akaratát is képes alárendelni, késleltetni igényeinek teljesítését)
- ismeri és alkalmazza a csoport szokás- és szabályrendszerét, ezért képes az önálló helyzetmegoldásra, a konfliktusos helyzet megoldására viszonylag önállóan, szükség szerint a felnőtt segítségét kérve
- igényli a közös tevékenységekben való részvételt
- érti és alkalmazza az egyszerű metakommunikatív jelzéseket
- elfogadja és megérti a sajátjától eltérő tulajdonságokkal bíró társak jelenlétét
- viselkedésében fellelhetőek az önfegyelem és udvariasság jelei
- észreveszi és segíti rászoruló társait
- ismeri és alkalmazza a kulturált udvariassági szokásokat a felnőttekkel és társaival.

3. A résztvevők szerepe a közösség alakításában, szabályalkotás, konfliktuskezelés - Lipták Erika - Rogers Iskola

A 2010-ben 21. éves Rogers Iskolában dolgozom, idén a 20. tanévetem kezdem itt. Amikor elvégeztem a gyógypedagógiai tanárképző főiskolát, még úgy gondoltam, hogy nem fogok iskolában tanárként dolgozni. Nagyon rossz tapasztalataim voltak: a merev szabályok, az osztályzások igazságtalansága, a fegyelmezési szokások, a pedagógusok türelmetlensége... Amikor erre az iskolára rátaláltam, úgy éreztem, ez valami más, itt lesz elég kihívás számomra.

Hamarosan kiderült, hogy nem csak egy munkahelyet találtam, hanem olyan életteret, amiben én önmagam lehetek, olyan amilyen vagyok, nem kell a tanárok jelképes köpenyét nap mint nap magamra húzni, nem kell számomra elfogadhatatlan eszközökkel fegyelmezni, és még sok minden mást sem, ami miatt nem akartam tanítani. Lehet viszont beszélgetni, együtt gondolkodni, új dolgokat kipróbálni, a gyerekeket partnernek tekinteni az őket érintő dolgokban, és ezekkel együtt néha hibázni is.

Amikor egy kisgyerek elkezd nálunk az iskolát, akkor ő is ebbe az új, izgalmas élettérbe lép be, előtte sok-sok lehetőséggel, de ahhoz, hogy ezt valóban megélhesse, fontos, hogy biztonságban érezze magát, beleszólhasson az őt érintő helyzetekbe, és később maga is alakítója legyen közös életünknek az osztályban, tehát valódi tagja legyen a közösségünknek.

Hogyan lehet ezt megvalósítani? Ez egy hosszú, minden nap minden percét érintő folyamat, aminek én csak egy részét fogom bemutatni az általunk népgyűlésnek nevezett óra példáján.

A Rogers Iskola rövid bemutatása

A 1990-es években számos alternatív iskola kezdte meg működését. Ezek egyike Carl Rogers személyközpontú szemléletén alapuló intézményünk. Rogers szerint emberek kicsiny csoportjai tehetik a legtöbbet azért, hogy békésebben, egymást jobban megértve éljünk együtt. Amikor megtanulunk a másik emberre odafigyelni, akkor jobban megértjük annak szándékait és igényeit, ezáltal tekintettel tudunk rá lenni, amikor saját elképzeléseinket érvényesítjük. A megvalósuláshoz legfontosabb a szorongásmentes, bizalommal teli és biztonságot nyújtó légkör, amelyben az ismeretszerzés és az együttlét nem kényszer, hanem örömforrás. Feladatunknak tekintjük, hogy a Rogers által képviselt személyközpontú szemléletet alapértékként elfogadva olyan iskolát hozunk létre, ami a bizalomra, elfogadásra, hitelességre és az együttműködésre épít a nevelésben és az oktatásban. Célunk, hogy a gyerekek ismerjék fel a lehetőségeiket és találjanak rá saját útjukra, hogy olyan fiatalokká váljanak, akik biztos alapkészségekre épített, megalapozott tudás birtokában, magas szintű szociális kompetenciával, másokkal együttműködve érvényesülnek az életben.

Munkánk során összehangoljuk a **NAT tantervi követelményeit** saját kiemelt céljainkkal, a **szociális és belső pszichés fejlesztéssel**.

Az óvodában és az egy-egy osztályban dolgozók szorosan **együttműködnek**: közös, rendszeres megbeszéléseket tartanak, elemző munkát végeznek a sajátos nevelési igényű gyerekekkel és az osztály egészével, a tananyag-egyeztetéssel és a teendők naprakész elosztásával kapcsolatban.

A körülmények, amik életre hívták a népgyűlést

Az osztályunk negyedikes lett. Ebben a tanévben egy új órát vezettünk be, amit **n é p g y ű l é s n e k** neveztünk el.

Az iskolában már az első osztálytól beszélgetőkörrel kezdődik a nap. A gyerekek életkorától, szociális fejlettségétől, igényeiktől függően évfolyamonként más-más feladata van ezeknek a napindító beszélgetéseknek. Három év alatt a gyerekek a beszélgetőkörben sok tapasztalatot szereztek az önkifejezés, önérvényesítés mellett az egymásra figyelés, meghallgatás, elfogadás terén is. Folyamatosan tanulták ezeket. A beszélgetőkörön vetettük fel az életünket érintő mindenféle kérdéseket, megbeszéltük a közös terveket, egyéni ötleteket, következő programokat. A problémákra együtt kerestük azt a megoldást, ami mindannyiuk számára elfogadható.

A gyerekek önállóságának növekedésével szükségét éreztük, hogy több lehetőséget adjunk az ő elképzelésüknek a helyzetek kezelésében. Úgy gondoltuk, hogy ha ők keresik és maguk találják rá a megoldásra, az sokkal hatékonyabban működik, mint az általunk felkínált lehetőségek, ezért azok meg- vagy betartása is könnyebb lesz. A népgyűlés céljai között szerepelt a konfliktuskezelési technikák tanulása, gyakorlása; az osztály életében, a kapcsolatokban zajló változások, rossz érzések feldolgozása; az iskola alapértékeinek közvetítése, belsővé válásának segítése és az iskolai életük alakítása saját elképzeléseik alapján.

A forma azért is adekvát a 4. osztályban, mert ebben az évben az ókori görög kultúrkörrel foglalkozunk, heti 2 órában külön is, és a vizuális és az irodalom órák egy részén is.

Népgyűlés a negyedik osztályban

Népgyűlés, hetente egyszer, egy órában volt. Úgy kezdődött, hogy a falra kitettünk egy papírt, amire a hét során mindenki felírhatta, hogy milyen témák napirendre tűzését kéri. A témák kijelölésében tehát nagyon támaszkodtunk a gyerekek igényeire. Tehettük ezt, mert negyedikben az előzmények miatt már jól működött az a közösségi kontroll, hogy ha valaki olyan témát szeretett volna behozni, aminek nem a megfelelő helye ez az óra, akkor „ez nem ide való” mondták a gyerekek.

A népgyűlés óráján először vezetőt/moderátort választottunk. A legelső alkalommal közösen összegyűjtöttük, mi a dolga a népgyűlés vezetőjének. A népgyűlés vezetőjének mindenki jelentkezhett, kipróbálhatta magát. Csak egy feltétel volt, amiben megegyeztünk, hogy aki személyében érintett volt valamelyik felvetésben, ne legyen koordinátor.

A népgyűlés általános menete a következő volt:

A megválasztott vezető felolvasta a témát, aki ezt felírta, részletesen kifejtette, majd a többiek reagálhattak rá. Ha mindenki szólt, aki akart, megoldási javaslatokat kért a vezető, majd szavazásra tette fel az ötleteket, a többségi szavazatot kapó megoldás újra kimondódott és jegyzőkönyvbe került. Ez a folyamat történt az összes felírt témával.

Természetesen nem mindegyik téma végen volt egyértelműen megfogalmazható döntés. Néha egy-egy téma olyan heves vitát váltott ki, hogy az órán csak azzal az egy problémával tudtunk foglalkozni. Mi felnőttek a gyerekekkel azonos jogú polgárok voltunk. Ugyanúgy jelentkezéssel kértünk szót a vezetőtől és csak akkor beszéltünk, ha szót kaptunk, szavazáskor is annyit értünk, mint a gyerekek.

A népgyűlés fogadtatása

Az iskolánk szellemiségéből, gyakorlatából adódóan nem volt új a gyerekek számára az, hogy egy-egy helyzettel kapcsolatban megkérdeztük a véleményüket, hogy ők javasolhattak szabályokat. Mégis nagyon fontos volt számukra, hogy most egy egész órát szánunk arra, hogy az őket foglalkoztató dolgokról beszéljünk. Az igazi újdonságot az jelentette számukra, hogy vezetője lehetnek egy ilyen megbeszélésnek. Minden alkalommal átértékelték, milyen nehéz feladat ez, hogy rajtuk is múlik a megoldás sikere. Erős személyiségfejlesztő hatása volt ennek a szerepnek, nem csak a kommunikáció és a konfliktus megoldás területén.

A gyerekek nagyon szerették ezt az órát. Bátran használták a gondolataik megbeszélésére, készülnek rá. Ha nem sikerül valamit megoldani egymás között, megbeszélték, hogy „felírják a népgyűlésre”. Előre tervezgették, hogy vezetői szerepet vállalnak, ha nem lesznek érintettek a témákban. Megbeszélték, kinek hogyan sikerült moderálni az előző alkalommal. A vezetők igényelték a visszajelzéseket.

Hiszünk abban, és ezt a tapasztalatunk is alátámasztja, hogy a belülről jövő megoldások - azok, amikhez a gyerekek egy út végig járása útján eljutottak- igazán mérvadóak számukra, mert azt értik, és ezért végig is tudják vinni.

A népgyűlés hatásai, eredményei

A népgyűlés hatása hamarosan tapasztalható volt az osztályunkban, kevesebb volt a személyes konfliktus, és az kevésbé fajult el, hamarabb megoldották – nélkülünk is. A gyerekek könnyebben eljutottak a mindkét fél számára elfogadható megoldásig. Az órai munka a közösen kidolgozott következményeknek köszönhetően gördülékenyebb volt.

Az előző évek beszélgetőköröi és konfliktuskezelési módszerei fontos kommunikációs alapokat és tapasztalatot jelentettek a gyerekeknek ahhoz, hogy önállóan vállalni tudják népgyűlés-vezető szerepét. Iskolánkban a tanulásban és a közösségi életben folyamatosan képviseljük azt, hogy a felelősség megoszlik a gyerekek, a pedagógusok és a szülők között. Ilyen módon a gyerekek is felelősek a saját és közös dolgokért, tetteikért. Várjuk is, hogy a korosztályuknak megfelelő mértékben vállalják ezt fel, amikor nem készítik el a feladatukat, amikor megbántanak valakit, amikor...

Azt gondoljuk, hogy ez a szemlélet a közösségi élet alakításában biztonságérzetet ad minden résztvevőnek, erősíti a tagok bizalmát egymás iránt, és arra serkenti őket, hogy tevékeny résztvevői legyenek a saját közösségüknek.

4. A közösségben való aktív részvételhez szükséges készségek és képességek fejlesztése - Galambos Rita - Demokratikus Ifjúság Alapítvány

A bizalom, mint a közösségi lét egyik alapfeltétele

Az együttműködésre és a felelősségvállalásra nevelés fontossága kisgyermekkoról

Kulcsfogalmak: asszertivitás, bizalom, együttműködés, elfogadás, felelősségérzet, felelősség(vállalás), helyzetbehozás, kompetenciafejlesztés, közösség, közösségi tanulás, szabályok, tapasztalati tanulás

„Tanítványaim képtelenek együttműködni. Nem érdeklik őket a köz dolgai. A szabályokat leginkább megszegni, és nem betartani szeretik. Nem elég kitartóak, nem szeretnek dolgozni.” – halljuk az egyik oldalon, de szerencsére ott a másik oldal is:

„Őszintén csodáltam tanítványaimat, hogy milyen nagyszerűen oldották meg a konfliktusokat a közösségi projekt megvalósítása során. Az önkéntes tevékenységben lelkesen, és elkötelezetten vettek részt. Nem gondoltam volna, hogy ilyen készségesek, amikor élesben kell segíteni.”

Jól tudjuk a szakirodalomból éppen úgy, mint a mindennapi gyakorlatból, hogy a gyerek és a fiatal akkor tud kiteljesedni, ha a bizalom légköre veszi körül. Ez érvényes a családra éppen úgy, mint mindazon egyéb közösségekre, ahol a gyerekek szocializálódnak. Ezért a felnőtt/szülő/pedagógus/nevelő szerepe kulcsfontosságú, hiszen ő az, aki képes úgy alakítani a környezetet, hogy abban a bizalom légköre uralkodjék. Ezt ő akkor tudja megvalósítani, ha önmagával rendben van, ha elfogadja és értékeli saját szerepét, ha tisztában van azzal, hogy mi is az ő szerepe az egész láncolatban.

Azt is jól tudjuk, hogy a felnőtt szerepe a láncolatban az, hogy segítse, támogassa a gyerek fejlődését, kiteljesedését. Ez azzal jár, hogy reálisan tűzi ki a célokat, tervezi az aktuális feladatokat, és tevékenységeket, de legalább ugyanilyen fontos, hogy világosan lássa a távlati célokat is, és tudja, hogy mit miért csinál. Ezt hívhatjuk tudatosságnak vagy jövőorientáltságnak.

A felnőtt akkor tudja reálisan kitűzni a célokat a segítő tevékenysége során, ha tisztában van azon értékekkel, amelyek gyakorlatilag minden döntésének az alapját képezik, amelyek segítenek a prioritások meghatározásában. Természetesen elsősorban azon demokratikus értékekre gondolunk itt, amelyek gyakorlatba való áttétele könnyű és magától értetődő, amennyiben belső meggyőződésből fakadnak és személyes tapasztalatok, élmények kötődnek hozzájuk.

Ha például értéknek tartjuk a személyiség tiszteletét, de ugyanakkor a csoportnormák betartását is, akkor könnyebben tudunk adott esetben „rendet teremteni” egy gyerekek közt kialakult vitában, és nem feltétlenül a kedvencünknek fogunk igazat adni, felkorbácsolva ezzel többek jogos indulatait.

Másik példa, hogy ha a gyerek folyamatosan azt hallja, hogy bizonyos problémák megoldása nem rá tartozik, majd megoldja más, mert ő még kicsit és tudatlan, akkor ehhez kellemesen hozzá is szokik, nem tanulja meg a felelősségvállalás és a problémamegoldás lépéseit, nem szerez tapasztalatot.

A kerekasztal beszélgetéshez azzal szeretnék és tudnék hozzájárulni, hogy körüljárjuk a nevelő szerepét a közösségi létre való felkészítésben, megnézzük, milyen képzettség, személyiségbeli adottságok szükségesek ahhoz, hogy bizalomteli légkörben kialakíthassa az együttműködés, az egymásra való odafigyelés, esetleg a másokért tenni tudás és akarás, a közösségi tanulás terepét.

5. Közösségi nevelés – hátránykompenzáció **Csendes Katalin – Kodály Zoltán Ált. Isk. Kaposvár**

Egy alsós tanító tapasztalatai

Mit nevezünk hátránynak?

(Imre Anna: Az iskolai hátrány összetevői OKI Műhelytanulmányok 2.)

1. Iskolarendszeren kívüli változók
Hátrányos helyzetű tanulók aránya
Munkanélküli szülők gyermekeinek aránya
Csonka családban élő gyermekek aránya
2. Iskolarendszeren belüli változók
Tanulók száma összesen
Körzeten kívül lakó gyermekek aránya
Használt számítógépek száma
Cigány származású tanulók aránya
Nem megfelelő képesítéssel rendelkező tanárok aránya
(Liskó Ilona: Educatio 1997)

Rugalmasan változó fogalom, az adott gazdasági, társadalmi helyzethez igazodik.

Elemei:

1. a szülők iskolázottsága.
2. Egzisztenciális biztonsága,
3. A család stabilitása
4. Az eltartottak száma, a család nagysága
5. A szülők devianciája
6. Kisebbségi, etnikai helyzet

Az én kompetenciám:

1. Ismerjem fel a hátránnyal érkező tanulókat
2. Rendelkezzem adekvát módszertani kultúrával
3. A bevált jó gyakorlatot minél szélesebb körben ismertessem

Ismerjem fel a hátránnyal érkező tanulókat

Az első osztályba beiratkozott tanulókról részletes kérdőívet töltetek ki a szülőkkel a májusi szülői értekezleten

Ha mód van rá, szoros kapcsolatot ápolok az óvónőkkel

Egyéb hátrányok feltérképezése: egészségügyi problémák, nevelési problémák,
(Minden tényező hátránynak számít, ami gátolja a gyermekben rejlő képességek kibontakozását.)

Rendelkezzem adekvát módszertani kultúrával

A feltérképezett problémák ismeretében készítem el a tanítási tervemet (kompetencia alapú oktatási csomag, pl.: Adaptációs kézikönyv befogadó pedagógusoknak, SNI kézikönyvek)

Először közösséget fejleszték, azután tanítok mert a megismerést követi az elfogadás, a befogadás, vagyis a hatékony együttműködés.

Tanítási gyakorlatomban eredményesen alkalmazott módszerek:

Reggeli beszélgető kör (a témaválasztás, a megszólalás önkéntessége, a másokra figyelés, véleményalkotás, egymás megismerése)

Kooperatív csoportmunka

Lehetőség szerint napi mesehallgatás (a mese átélése, a mese hatása, az érzelmek megfogalmazása szóban, képi eszközökkel, mozdulatokkal, tánccal..)

Kisállattartás (az osztályhőrcsög eddigi legsikeresebb projektem. Nevelő erejéről, fejlesztő hatásáról külön előadást tudnék tartani)

Ikt eszközök használata (az aktívtábla, internetes hozzáférés új lehetőségeket nyit a fejlesztő munkában)

Közös programok szülőkkel (a közösség építés fontos eleme a szülő. Ha ő is elfogadóvá válik, akkor lesz sikeres a hátránykompenzáció)

Rítusok, hagyományok (az ismétlődés, a napi, heti ritmus segít az eligazodásban. A saját rítus erősíti a közösséghez tartozás érzését. Pl. saját hörcsög, annak gondozása, karácsonyi mézeskalácssütés, saját mesekönyv, ünnepek a szülőkkel..)

Cigány hagyományörző tábor Simonfa

Egy lelkes pedagógus csoport, kiegészítve pártoló szülőkkel, tábort szervezett cigány és nem cigány gyerekeknek. a tábor nagyon sikeres volt. Az élet úgy hozta, elmentek a kollégák, a szülők többsége is. Ám újjászervezték 2010-ben. Cigány és nem cigány szülők civil szervezetet hoztak létre a hagyomány folytatására.

6. „Mogorva Gáspár története” Kapcsolati problémák megoldása művészeti és drámai módszerekkel - Drinóczky Viktória

Mogorva Gáspár története,

avagy a gyerekpszichodráma felhasználásának lehetőségei a közösség fejlesztésre az iskolában

Mérei szerint a csoport nem egyszerűen tagjainak összessége, hanem több annál, a csoport jellegénél fogva meghatározója a cselekvésnek, a teljesítménynek. (Mérei : Közösségek rejtett hálózata Bp, 1996 Osiris)

Pedagógusként mennyire érezzük fontosnak a csoporttal való munkát? Mennyi időnk energiánk marad, arra, hogy az együttlétre, együttségre, egymás iránti bizalomra neveljük a ránk bízott gyerekeket?

S ha meghozzuk a döntést, hogy a tananyag mellé, oda kell tennünk az együttélés, együttműködés témakörét is, hogyan, milyen módszerekkel tehetjük?

Hogyan támogathatjuk csoportunk, osztályunk együttműködését, fejleszhetjük a gyerekek együttműködési készségét? Milyen helyzeteket teremtünk az iskolai tananyag tanítása közben? Hogyan tudnánk az osztályunkat vezetve, tanítva igazi közösséggé segíteni őket, ahol a gyerekek átélhetik a Mérei által megfogalmazott élményt, hogy az osztályukhoz, közösségükhöz tartozva többnek, jobbnak érezhetik magukat, ahová öröm jönni, akikkel nagyszerű dolgokat lehet véghezvinni, ahol átélhetik, hogy fontosak, egyediek és elfogadottak, ahol megtapasztalhatják a közösség támogató erejét, melynek részévé válhatnak. Ahol nehéz pillanataikban támogatottak, és nem félve, veszélyeztetve érezhetik magukat.

Tud-e az iskola tanítani, adni valamit a mai társadalmunkban élő, a virtuális világ vonzásában élő gyerekeknek, akik több órát töltenek naponta a Gép előtt, néhányan annyira szeretik már, hogy barátaikat is onnan szerzik? Kedvet tudunk-e csinálni tanítványainknak az együttlétéhez?

A gyerek a felnőttek szeretetére, elfogadására vágyik. Ezért engedelmeskedik szülei akarátának, követendő példaként fogadja el őket. A szülők után, a legfontosabb közeg a kortárs közösség, amelyben a gyerek szintén arra vágyik, hogy elfogadják és szeressék, ezért úgy módosítja a viselkedését, hogy kiérdemlje a csoport elfogadását. Fontos tapasztalat a csoportban való együttélésben, hogy új magatartás módok kialakítását teszi lehetővé. A csoportban megélt pozitív élményeink a bizalom képességét fejlesztik, ezeknek az élményeknek a hatására lesz képes a gyermek később elfogadó, támogató közösségi emberként élni, mind a szűkebb, mind a tágabb környezetben.

Sokszor találkozunk olyan gyerekekkel az iskolában, akik nehezen illeszkednek a csoportba, akiket elutasítanak valami miatt a társaik, akik maguk is talán úgy érzik szívesebben játszanak egyedül, inkább a magányos tevékenységet választanak.

A dráma és más művészeti módszerek is jól használhatóak az osztály életének egyengetésében, szimbolikus kifejezés lehetőségét biztosítják a gyerekek számára, melynek során a játékban, az alkotásban élhetik át problémáikat, nehézségeiket, mozgósítva kreativitásukat, kidolgozhatják megoldásaikat.

Mogorva Gáspár történetét egy első osztályos csoportban mesélte egy érzékeny kislány egy művészeti alkotás által inspirálva.

A történet egy magának való, magányosan élő főszereplőről szól, a csoporthoz, közösséghez tartozás, illetve annak elutasítását veti fel dilemmaként, mese keretben. A gyerekek az osztályban a történetet - szabad szerepválasztás után- eljátszották, dramatizálták két alkalommal is. Mindkét alkalom főszereplője más-más aspektusból élte meg az „elszigetelődés, vagy csoporthoz tartozás”-kérdését, és válaszaik is egyéniek voltak. Abban azonban megegyeztek, hogy a közösségi létet

választották, a magányos visszahúzódással szemben. Mindannyian saját élettörténetükbe ágyazva mondtak igent a közösségi érzésre, amelyről Alfred Adler, az individuálpszichológia megteremtője a következőket írja:

„A magam részéről egyetértek minden olyan emberi igyekezettel, amelynek célja az emberi közösségérzet, az együttműködés kialakítása. Senki sincs a teljes igazság birtokában, különböző módokon építhetjük ki az emberi összefűködés megvalósításának útját.”

A magam részéről egyetértek Méreivel és Adlerrel, és sok pedagógus kollegámmal abban, hogy közös feladatunk a közösséghez tartozás értékének képviselője és a közösséget alakító módszerek kidolgozása, és használata osztályainkban.

A kerekasztal beszélgetésben olyan módszerekről esik szó, amelyek pedagógiai, iskolai munkánk során felhasználhatóak a közösség építésére, a bizalomteli, elfogadó, támogató légkör kialakítására.

7. A konfliktuskezelés, mint szociális kompetencia - Szekszárdi Júlia

A konstruktív konfliktuskezelés mai esélyeiről

Több évtizede foglalkozom az iskolai konfliktusok témakörével, volt alkalmam tehát megfigyelni, hogy a világméretű és társadalmi változások sodrában hogyan változott a konfliktusok megítélése a pedagógia gyakorlatában, illetve hogyan alakultak át a vélemények a tanárok és gyerekek, illetve a gyerekek közötti konfliktusok kezelésének módjairól.

A 80-as évek végén még tartotta magát az a tévhit, hogy az igazán jó pedagógus nem keveredik konfliktusba a tanítványaival, s ha mégis így történne, akkor e problémát igaza biztos tudatában rendezni képes. A gyerekek közötti ütközések megoldása – amennyiben tudomást szerzett ezekről – szintén a pedagógus felelősségi körébe tartozott. A pedagógia évtizedeken át nem vette tudomásul a konfliktusok létezését, illetve olyan megelőzendő, illetve elkerülendő jelenségnek tartotta, amelynek tartós jelenléte szégyent hoz arra a tanárra, aki nem képes boldogulni vele.

Valódi áttörés jelentett a pedagógiában annak a belátása, hogy a konfliktus az élet (ezen belül az iskolai élet) szükségszerű velejárója, sőt esetenként még hasznára is lehet a nevelőnek, hiszen felhívhatja a figyelmet mélyben rejlő súlyos problémákra, önvizsgálatra ösztönöz, lehetőséget ad a szociális tanulásra. Nyilván akadnak elkerülhető és elkerülendő konfliktusok, például azok, amelyek a elhibázott pedagógiai tevékenységből vagy iskolai szervezet problémáiból fakadnak. De elképzelhetetlen, hogy ne alakuljanak ki feszült helyzetek például az óvodából az iskolába lépés, az alsó tagozatból a felsőbe kerülés, vagy a serdülőkor változásai kapcsán. Érdemi demokrácia sem létezik bizonyos érdekkellentétek nyílt felvállalása, ütköztetése nélkül.

A kilencvenes években rendkívül népszerűvé vált a pedagógusok között a konstruktív konfliktuskezelés szemlélete és az ehhez kapcsolódó technikák. Az erőszakmentesség jelszavát hirdelve egyre többen hittek abban, hogy a pozitív énképen, az eredményes kommunikáción alapuló együttműködésre alapozott problémakezelő stratégia képes lesz kiszorítani a konfliktuskezelés destruktív formáit. Ha tehát a gyerekek és fiatalok több olyan magatartási módot ismerhetnek meg, amelyek az erőszakos reagáláshoz képest hatékony alternatívát jelentenek, empatikusabbá, megértőbbé, elfogadóbbá válnak. Bár ez a törekvés nem bizonyult eredménytelennek, hiszen számos olyan módszer, modell terjedt el, amely ebből a szempontból is segíthette a pedagógus nevelői tevékenységét, sajnos be kell vallani, hogy az utóbbi évtized változásai sok szempontból felülírták ezeket a szelíd megoldásokat. A szemlélet számos eleme természetesen máig érvényes, korunk változásainak tükrében azonban újra kell gondolnunk, hogy mit és hogyan lehet belőle megőrizni, s milyen új hangsúlyok válnak szükségessé.

A konfliktuskezelésről szólva nem hagyhatók figyelmen kívül az elmúlt évtizedekben bekövetkezett világméretű és társadalmi változások, amelyek jelentősen átformálták a szociális közeget, és ezzel együtt gyerekeink nevelődésének hatás-, illetve feltételrendszerét. A nevelés mindenképpen célirányos folyamat, hagyományosan az a funkciója, hogy a fiatalokat felkészítse a jövőre, esélyt adjon a felnőttkorukban való boldogulásra. A jövő azonban nem prognosztizálható, a jövőkutatók is legfeljebb különféle forgatókönyvek vázolását vállalják. A felnőtt, a pedagógus tekintélyét erőteljesen megrendíti továbbá az is, hogy a társadalom nem igazol vissza egy egyértelmű érték- és normarendszert, nem világos tehát, hogy mire neveljük a gyerekeinket, tanítványainkat. A felnőttek, a tanár omnipotenciájába már rég nem hisz senki, és az iskola is elvesztette tudásosztó monopóliumát. A globalizáció, a Gutenberg galaxis válsága, a „Nagy Elbeszélések” korát felváltó poszt- (sőt ma már poszt-poszt)modern a nevelőket gyakorlatuk megváltoztatására ösztönzi, hiszen nem érhetik be a pusztán rutinnal, egyre nagyobb szükség van a változásokra való reflektálni tudás képességére is.

A mai gyerekek és fiatalok már egészen mások, mint akár az egy-két évtizeddel korábbi kortársaik. Nem elegendő szeretgetni, szelíden terelgetni őket, hiszen ha nem sikerül velük folyamatos dialógust fenntartani, bizalmukat visszanyerni (jobb esetben megőrizni), könnyen magukhoz vonzzák őket a látványosabb és erőteljesebb hatások: A felnőttek számára nem átlátható a mai gyerekek világa, s ha érdemben hatni szeretnének rájuk, folyamatos dialógust kell folytatniuk velük, megismerni az általuk felvetett problémákat, és hitelesen, felelősséggel, a tévedés jogát fenntartva viszonyulni ezekhez.

Mit jelent mindez a konfliktuskezelés szempontjából?

A felnőtteknek csak akkor van esélye eljutni a gyerekekig, és érdemben hatni rájuk, ha hiteles, stabil személyiség. Csak egy egészséges lelkű pedagógus képes empátiával és elfogadó attitűddel fordulni a diákjai felé, s egyidejűleg támogatni és kontrollálni őket. A kontroll szerepének, a szabálytudat, a szabályalkotás és –követés fontosságának növekedése az utóbbi évtized változásainak egyik legfontosabb jellemzője.

Az elfogadás és az empátia megőrzött igénye mellett a felnőtteknek határozottabbnak, következetesebbeknek kell lenniük anélkül, hogy merevek, a hagyományos értelemben autoriterek lennének. Biztonságot adó referenciaszemélyként van szükség rájuk, gyerekeiknek, tanítványaiknak folyamatosan érezniük kell, hogy mellettük állnak, számítani lehet rájuk.

Az együttműködés fontossága vitathatatlan, sőt abban a korban, amikor az individualizáció tendenciái a közösségiség gondolatának rovására érzékelhetően felerősödtek, nem lehet eléggé hangsúlyozni az egymásrautaltság, a szolidaritás jelentőségét. Ugyanakkor azt is tudomásul kell venni, hogy a gyerekeket egy versenyközpontú társadalom veszi körül, ennek a szelleme érzékelhető az iskolákban is. Az együttműködés és a versengés közötti egyensúly biztosítása, az egészséges önérvényesítés, az asszertivitás készségének és képességének fejlesztése egy újabb, korábban is létező, de napjainkban növekvő fontosságú nevelői feladat.

Az eredményes konfliktuskezeléshez nem elegendő az erőszakos reakciók kiváltása konstruktív, a kölcsönös bizalmat erősítő, az együttműködést és a szolidaritást kifejező viselkedési módokkal. Nem csupán „agresszorokkal” van ugyanis dolgunk, hanem potenciális áldozatokkal is. Az erőszakos viselkedésre hajlamos gyerekek esetében természetesen az indulatok fékezése, az önkorlátozás, az empátia erősítése a központi nevelői feladat. Az áldozat szerepébe kényszerülőket a pozitív énkép, az önbizalom, az önérvényesítés és az önfeladás közötti egyensúly (tehát az asszertivitás) képessége segítheti abban, hogy ne kerüljenek alávetett szerepbe.

A konstruktív problémakezelésre azonban csak akkor van esély, ha a családban és az iskolában sikerül kölcsönös bizalom és tiszteleten alapuló társas légkört teremteni, életszerű és emberléptékű, mindenkire érvényes, nem gúzsba kötő, hanem orientáló, biztonságot adó kereteket, szabályokat létrehozni és működtetni. Kiszámíthatóság és átláthatóság nélkül tovább nő a feszültségi szint, ezzel együtt az általános rossz közérzet, a szorongás, és ez minden jó szándék ellenére meggátolja az agresszió visszaszorítását.

8. Csapatépítés az iskolában. („A Hejőkeresztúri Csoda”)

K. Dr. Nagy Emese - IV.Béla Általános Iskola, Hejőkeresztúr

Vezetőként sokat gondolkodom azon, hogy mi az a plusz, ami a legtöbb iskolától megkülönböztet minket, teljesítményünket csiszolja, előbbre viszi. Egyértelmű választ adni meglehetősen nehéz. Tudom, hogy céljaink eléréséhez a legjobb mentális állapotú, alkotóképes, pozitív beállítottságú pedagógusokra van szükségem. Hogyan valósulhat ez meg, amikor a pedagógus pálya ma a szellemi foglalkozások között a legalacsonyabb presztízsű és mindez kihat a dolgozók teljesítményére? Nos, azt gondolom, hogy nekem, mint vezetőnek az a feladatom, hogy a lehető legjobb ötleteket találjam ki az iskola munkájának a segítéséhez, kollégáim feladata pedig az, hogy ezeket az ötleteket a lehető legmagasabb szinten kivitelezék.

Sikerünk a csapatmunkában rejlik. Hosszú távú célokat tűzünk ki, amely eléréséhez megvan a kedvünk, erőnk, önbizalmunk, tudásunk. Jellemző, hogy munkánk során alkalmazkodunk és bizalommal fordulunk egymáshoz, amely a sikeres együttműködés alapja. Ez a folyamatos kommunikáció, együttműködés azonban nem jelenti az egyén függetlenségének a feladását. Úgy gondoljuk, hogy az önzetlenség és az egyéni ambíció megfér egymás mellett. Hisszük, hogy jó teljesítményünk az egész tantestület és az egyes tagok céljainak összehangolásával valósulhat meg.

Kell egy csapat

Mi nem csak egyszerűen tagok vagyunk egy tantestületben, nem csak a saját szakterületünkben, tantárgyainkban, osztályunkban gondolkodunk, hanem összefogunk és egy feladatra vagy problémára adott időben többen koncentrálnak. Jelmondatunk, hogy közülünk senki sem olyan okos, mint mi együttesen. Valljuk, hogy az eltérő ismerettel, tudással rendelkezők együttes munkája jobb eredményt hoz, mint amire egyenként képesek lennénk, így nem nehéz a nagyobb kihívásokat, feladatokat is megvalósítanunk.

A tantestület tagjai kiegészítik egymást. Mindenkinek van olyan kompetenciája, szakterülete, amihez kitűnően ért. Van közöttünk domináns, vezetésre termett egyéniség, aki inkább a munka, a feladatok kiosztásához ért és van olyan, aki jobban szeret a háttérbe húzódva dolgozni és a végrehajtásban leli kedvét. A nagyszerű dolog az, hogy saját egyéniségét mindenki felvállalhatja, amit a csapat tagjai tiszteletben tartanak.

Mindennapi munkánk, programjaink alkalmazása során együttes élményeket élünk át, amely eredményeként erősödik az összetartásunk. Egymás elfogadására, a kölcsönös bizalomra építünk. Felelősséget vállalunk egymásért, segítjük egymást. Tudunk örülni egymás sikerének, de át tudjuk érezni egymás problémáit, kudarcait is.

Ez persze egyáltalán nem jelenti azt, hogy mindig és mindenben egyetértünk. Közösségünk nem homogén, nem változatlan, hanem dinamikus társas egység. A változások többnyire egy vagy néhány embertől indulnak ki és jutnak el csapatunk többi tagjához. Jellemző, hogy ezeket az egyéni ötleteket, újításokat megvitatjuk, majd együtt döntünk a kezdeményezésekről. Nyitottak vagyunk egymás felé, tisztességesen kezeljük egymást, megismerjük egymás véleményét és a döntési folyamatban közösen veszünk részt.

Munkánkban az iskoláért, a gyerekekért tesszük dolgunkat. Ha ebben a munkában valaki gyengébben teljesít, pillanatnyilag sikertelen, esetleg hibázik, nem rójuk meg, hanem próbálunk neki segíteni, de ennek ellentéte is igaz: ha valaki hajlamos arra, hogy mások felé helyezze magát, azt megpróbáljuk visszaterelni a realitás talajára.

Nemcsak a szakmai ismeretünket, ötleteinket osztjuk meg egymással, hanem gondolatainkat, sőt érzéseinket is. Tantestületünk jó közösség, akár egy nagy család, amelyben a tagok egymás előtt felszabadultan viselkednek.

Vezetőként szeretnék az egyik legjobb lenni

Szilárd értékrendem van és fontosnak tartom a hitelességemet. Arra törekszem, hogy a mindennapi munkában csak azt csináljam, aminek értelme van. Meg tudom szűrni az információkat, nem pazarolok energiát arra, ami nem lényeges. Pontosan tudom, mikor és hogyan lépjek. Amiben hiszek, azt megosztom másokkal, ezzel próbálom megértetni azt, hogy mit miért teszünk. Akarom, hogy a legrosszabb, legkilátástalanabb helyzetből is a lehető legjobbat hozzuk ki.

Tudok bízni munkatársaimban, így nem esik nehezemre megosztani a feladatokat. Munkatempónk feszes, de nem jellemző, hogy a társaim nem tudják követni. Olykor persze azt is gondolom, hogy egyszerre sok feladatot adok, ilyenkor lassítok a tempón.

Tudom, hogy mivel foglalkoznak, mit csinálnak munkatársaim. Követem, hogy milyen munkát adtam ki, mikor, hol tart, mikorra végeznek, és hagyom őket dolgozni. Éreztetem, hogy amit csinálnak az fontos, és ha elakadnak, akkor segítséget adok nekik.

Nem szeretek bezárkózni és szeretem a kötetlen beszélgetéseket. Töreksem arra, hogy megismerjem a dolgozókat. Mivel ismerem őket, észreveszem, ha valakinek problémája van. A legnagyobb szakmai kihívás számomra az, hogy azt próbáljam nyújtani munkatársaimnak, amire szükségük van és nem azt, amire vágnak.

Képes vagyok a figyelmem megosztására, de tudok erősen koncentrálni és gyorsan dönteni is. Hibás döntéseimet, döntéseinket mindig vállalom.

Mivel nyugodtan szeretek élni és dolgozni, töreksem nyugalmat árasztani magam körül. Meg tudom köszönni a jó munkát, de azt is szeretem, ha mások viszontértékelik az én munkámat.

Humánus és megközelíthető vagyok. Ez utóbbi furcsa is lenne, ha nem így lenne ebben az emberléptékű tantestületben. Olykor némileg sebezhetőnek mutakozom, szelektív módon felfedem gyenge pontjaimat. Azt remélem, hogy gyengeségem kimutatása elindítja a bizalom légkörének kiépülését, amellyel a magam oldalára állítom a munkatársakat.

Azt gondolom, hogy példamutatóan dolgozom és élek.

Motiváció

Vallom, hogy motiválni lehet anyagilag, emberileg, de valójában csak egyféleképpen, személyre szabottan. Ehhez azonban tudnom kell, hogy mit szeretnének a beosztottak. Mivel tudatosan töreksem a pozitív munkalétkör megteremtésére, olyan célokat tűzök ki, ami az örömteli állapotot, a sikerélményt előidéz. Két dolog azonban nagyon fontos. Először is, olyan célokat tűzök ki, amelyek reálisak és kívánatosak a pedagógusok számára. Másodszor – éppen úgy, mint a gyerekeknél –, a sikerre, és nem a kudarcra helyezem a hangsúlyt.

Nem titkolom, hogy hatni kívánok az érzelmekre. Tisztában vagyok vele, hogy minél több érzelmet vagyok képes generálni az adott cél irányában, annál inkább hajlandóak a munkatársak velem jönni, követni.

Mit tegyünk a kölcsönös bizalom fejlesztéséért?

A gondolatsor kifejtésekor magamból indulok ki, és azt gondolom, tudom, hogy ha mint vezető az alábbiak szerint viselkedem, akkor a dolgozók egymás között ugyanezeket a normákat érvényesítik és a gyerekekkel szembeni viselkedésük is ugyanilyen lesz.

A kölcsönös bizalom a jó kapcsolat alapja. A bizalom lehetővé teszi az együttműködést, az együttműködés pedig lehetővé teszi a csapatmunkát. Ha én, mint vezető bizalmatlan vagyok, nem várhatom el kollégáimtól a bizalmat. Persze az is hiba, ha mi magunk ugyan bizalommal vagyunk, de a másik fél felénk nem. Tehát, amennyiben nem jön létre az egymás elvárásainak való megfelelés motivációja, vagyis nem alakítunk ki bizalmat egymás felé, akkor úgy egyikünk, vagy másikunk megkárosítva érzi magát és sikertelen lesz az együttműködés. Számomra a bizalom kiépítésének és megerősítésének nagyon fontos elemei az érthetőség és egyértelműség, a kiszámíthatóság és megbízhatóság, az érzékenység kollégáim problémájára, az empátia, odafigyelés, elfogadás, a bátorítás, biztatás, az elismerés, dicséret, a gondoskodás és baj esetén a segítségnyújtás.

A bizalmat az empátián és a megfelelő kommunikáción keresztül próbálom kiépíteni, erősíteni. Empatikusnak lenni annyit tesz, hogy bele tudom képzelni magamat a kollégám helyébe, átérzem a helyzetét. Megértem motivációit, igényeit és tisztelettel elfogadom azokat, még ha nem is értek mindennel egyet. A megfelelő kommunikáció pedig azt jelenti számomra, hogy úgy fejezem ki érzéseimet, gondolataimat, akár egyet nem értésemet, hogy a másik fél azt megértse a saját empátiáján keresztül (ezért van az, hogy soha nem kiabálok vagy veszekszem). El akarom fogadni a beosztottak saját szemszögéből fakadó igazságát, mivel azt gondolom, hogy ez előbbre viszi a probléma megoldását és így hatékonyabbak leszünk.

Mi lenne, ha ez nem érvényesülne az iskolánkban? Mindennaposak lennének a konfliktusok, személyes (vezető-beosztott, beosztott-beosztott közti) ellentétek, rossz munkahelyi légkör alakulna ki, megoldhatatlannak tűnő szituációk keletkeznének, helytelen döntések sorozata jönne létre és nem lennének eredményesek a problémakezelések sem. Alapvető érdekünk tehát az együttműködés fokozása, az egymás iránti figyelem és tisztelet megléte. Főleg nálunk, ahol a csapatmunka az alapja a munkánknak, programjaink kivitelezésének és egyedül egyikünk sem elegendő ahhoz, hogy nagyobb, több speciális tudást igénylő feladatot és problémát önmaga oldjon meg.

A bizalom fejlesztésének tartom, hogy a dolgozók tudatában erősítem, hogy mint vezető, nem hagyom őket magukra (annak ellenére sem, hogy a vezetői munka sokszor nem teszi lehetővé, hogy köztük

legyek). Ennek eredményeként kollégáim hagyják, hogy kihívások elé állítsam őket, nem tekintik kudarcnak, ha az iskolában végzett munka nem mindig tökéletes, nyíltan elmondják, hogy milyen nehézségekkel találják szembe magukat, amit egyedül nem tudnak megoldani.

A bizalom egyik fő fejlesztési eszközének tartom az odafigyelést. Szeretném megérteni jelzéseiket, tudatosítani magamban, hogy a kollégáknak mire is van szüksége. Töreksem arra, hogy figyeljek a kollégákra, ha hozzám fordulnak. Nem valamiféle látszatfigyelmet próbálok mutatni, hanem olyat, amely az adott pillanatban csak neki/nekik szól. Olyan légkört próbálok teremteni, amely biztonságot és védelmet nyújt, eszközként a kényszerítést soha nem használom. A dolgozónak éreznie kell, hogy támaszkodhat rám, ott vagyok, ha szüksége van rám, és megvédem őt. Azt gondolom, tudom, hogy ez a biztonságot nyújtó érzés hatással van a dolgozók teljesítményére.

Fontosnak tartom azt is, hogy a munkatársaimnak ne kelljen harcolnia az elismerésemért, hanem önkéntelenül elégtsem azt ki.

Töreksem a kiszámíthatóságra. A kollégáknak tudniuk kell, hogy az egyes helyzetekben milyen reagálásra számíthatnak, így az azonos vagy hasonló helyzeteket ugyanúgy próbálok meg kezelni, azokra reagálni, ezzel is erősítve a bizalmat egymás felé. Megpróbálok minden körülmény között nyugodt maradni, mert úgy vélem, hogy idegességemmel azt jelezném, hogy nem értem, mi a gondja a kollégának. Inkább azt szeretném sugallni, hogy bízhat bennem, hogy együtt képesek leszünk megoldani a problémát. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy minden rezzenésre azonnal válaszolok.

Ahhoz, hogy a kölcsönös bizalom erősebb legyen, szükséges, hogy mint vezető bízzam a pedagógusok tudásában, valamint, hogy a pedagógus is higgyen a vezetői tudásomban. Mint vezető, bizalmam kifejezésekként, ösztönzőm a beosztottakat a felelősségteljes döntés felvállalására.

Ugyanakkor világossá teszem, hogy a véletlen hibás döntésért nem jár megtorlás.

Mitől angyalok a gyerekek?

Természetesen a gyerekek nem angyalok, de az iskolában hatékony munka folyik. Ez sok mindennek köszönhető: a vezetésnek, a pedagógusok tudásának, a csapatmunkának, az alkalmazott módszereknek, a szülőkkel történő együttműködésnek. Csapat a tantestület, csapat az iskola. Motivált a tantestület, motiváltak a gyerekek. Élvezik a tanítást a dolgozók, élvezik a tanulást a gyerekek, elégedettek a szülők.

Módszereink lényege, hogy heterogén tanulói összetétel mellett, a tanulók játékszeretetére támaszkodva lehetővé teszi a magas szintű csoportmunka szervezését olyan osztályokban, ahol a tanulók közötti tudásbeli különbség és kifejezőképesség tág határok között mozog. A Program eredményeként az osztályon belüli rangsorbeli problémák felismerhetőkké és kezelhetőkké válnak. A speciális tanítási eljárás alkalmazásán keresztül lehetőség nyílik a tanulóknak az együttműködési normákra történő felkészítésére oly módon, hogy a sokféle, eltérő képességet megmozgató tananyag alkalmazásával a felszín alatt megbúvó képességek is kibontakoznak.

A gyerekeket – éppen úgy, mint a felnőtteket – arra neveljük, hogy mindenki jó valamiben, de senki sem olyan ügyes, mint a csoport együttesen. Ennek az érzésnek az elérését a nyílt végű csoportfeladatok segítik. A gyerekek fejében nincs határozott és végérvényesen kialakult hierarchikus sorrend. A gyerekek tudják, hogy bárki lehet kiváló, hogy a közepes eredményt felmutató tanuló is lehet akár országos aranyérmes is táblajátékból, csak kitartó munkára, gyakorlásra van szükség. A gyerekek attól sikeresek, hogy átélik, érdemes próbálkozniuk, érdemes keresniük azt az utat-módot, ahogyan a céljaikat elérhetik, és hinniük abban, hogy ezt az utat meg is találják. Az órákon magatartási, gondolkodási szabályokat, elvárásokat állítunk a gyerekek elé, amelyekben keresztül megtanulják értékelni magatartásuk helyességét és betartják a szabályokat.

Nevelési céljaink között szerepel az intellektuális képességek fejlesztése mellett a különböző viselkedésformák kialakítása, mint amilyen a nyerő és vesztes helyzetek, a kitartás, az elszántság, a célorientáltság, a merészség, a kockázatvállalás és megfontoltság, a határozottság, a felelősség vállalás, a szabályok betartása. Ide soroljuk a kudarcűrész, türelem, kapcsolatteremtés, empátia, együttműködés, szociabilitás, udvariasság, fegyelmezettség, rendszeret és nem utolsósorban a sikerorientáltság, talpraesettség fejlesztését is.

Programjaink jól használhatóak a konfliktushelyzet kezelésénél, a gyerekek között zajló folyamatokban, amelyben érdekek, értékek, nézetek, szándékok kerülnek egymással szembe nyílt – tevékenységekben is megnyilvánuló – vagy rejtett – tudati, érzelmi szint – formájában.

A készségjellegű cselekvések kiépülése maga után vonja a szokások kialakulását. A gyerekek az ismétlődő helyzetekben erős belső késztetést éreznek arra, hogy az elsajátított módon cselekedjenek.

Befejezésként

Hétfőn történt: Egy kilenc év körüli kislány és egy tizenkét év körüli kisfiú áll a folyosón. Engem keresnek, olyan, mintha még soha nem láttam volna őket. Így is van, mert kiderül, hogy a szomszéd faluból jöttek, mert hallották, hogy a mi iskolánk más, mint a többi. Azt kérik, hogy beülhessenek egy tanítási órára, majd az óra után kérik, hogy szeptembertől szeretnének iskolánk tanulója lenni. Meglepődöm, lelkiismeret furdalásom van egy másik iskola felé, de jó érzés tölteni el. Többek között ez az a pozitív visszajelzés, ami miatt minden nap a maximumot akarjuk nyújtani.

9. Egy másfajta iskolamodell a mélyszegénységben élő gyerekek számára L. Ritók Nóra – Művészeti Alapiskola, Berettyóújfalu.

Egy másfajta iskolamodell

Van Magyarországon egy olyan társadalmi réteg, melynek gyerekeit az integrációs törekvések, az oktatási modernizáció érintetlenül hagyja: a mélyszegénységben élő gyerekek egyre növekvő rétege. Hogyan határozhatnánk meg ezt a csoportot? Hátrányos helyzetűek, hiszen rendelkeznek az ehhez szükséges jegyzői igazolással. Ezen belül halmozottan hátrányos helyzetűek, mivel szülei végzettsége nem haladja meg a nyolc osztályt, sőt, nagy számban vannak közöttük analfabéták is. Ennyi az, ami adminisztratív úton igazolható. Ezen túl drámai képet kapunk, ha megnézzük a körülményeiket. Zömük kis falvakban lakik, ott is a falvak szélén, „telepszerűen szegregált lakókörnyezetben”. Komfort nélküli házakban, ahol az alapvető életfeltételek is hiányoznak. A házakban nincs bevezetve a víz, néha az áramot is kikapcsolják, ha nem bírnak fizetni érte. Sok helyen nincs udvari WC sem. A berendezés többnyire csak ágyakból áll, nincsenek egyéni életterek, saját szekrény, asztal, szék... Gyakran, főleg hó vége fele az életem is nélkülözik. Télen rendszeresen gond a fűtés. Általános a fejtetű, a pizsok, az elhanyagolt lakókörnyezet. A szülők munkanélküliek, a jövedelmek szociális jellegűek. Szinte mindegyikük uzsorába, „kamatos pénzbe” bonyolódott, amiből nincs kilábalás. A családok sokgyermekesek, a fiatal lányok hamar szülnék, nem ritka az a 18 éves, akinek már a harmadik gyermeke is megszületett. A családok nehéz helyzetét tovább bonyolítja, hogy segítséget nem várhatnak: az önkormányzatok nem bírnak kiutat mutatni. Az intézményrendszer, aminek segíteni kellene, megfelelő elhivatottság híján, belefásulva a napi gondokba, nem működik hatékonyan. A szolgáltatások java része csak papíron elérhető, a valóságban ezek számára a családok számára sok minden, pl. a korai fejlesztés, vagy a megfelelő egészségügyi szolgáltatás, elérhetetlen.

Aki ide születik, születése pillanatában eldöntött a sorsa. Innen nincs kiút. Fájó, és dühítő, hogy az ember előre látja a sorsukat.

Az iskolarendszer nem képes ma számukra biztos segítséget adni. A központi próbálkozások ennek a rétegnek a sorsán nem hagytak nyomot. A rendszer inkább adminisztratív úton próbálja igazolni, a sikereket, melyek a valóságban náluk nem érzékelhetők.

Az elvárások feléjük éppen olyanok, mint amilyeneket a jobb szociális rétegből érkezők elé támasztanak. De itt sosem készülnek házi feladatok, itt nincs szülői motiválás, sem a fizikai, sem egyéb feltételek nincsenek meg ahhoz, hogy változás történjen. Ők ily módon csak arra képesek, hogy újratermeljék szüleik, nagyszüleik rétegét.

Ez ellen próbálunk tenni azzal a művészeti-szociális modellel, melyet két éve kezdtünk fejleszteni.

Alapja egy olyan művészeti tevékenység, mely az alkotás adta sikerélmény folytán egy pozitív, motivált állapotot teremt az iskola, és a gyerekek között. Mindennél alkalmasabb a szociális kompetenciák fejlesztésére, főleg az énhatékonyság-érzés fejlesztésére, melynek ez a réteg leginkább híján van. A művészeti tevékenységbe ágyazva egy sor hátránykompenzáló, más tantárgyak tudástartalmát is érintő, a kognitív képességekre irányuló fejlesztés is folyik. Fejlődnek a társas kompetenciák is, az együttműködési képesség, a tolerancia.

Második eleme egy sajátos család-gondozás, ami leginkább szociális munkának tekinthető. Ebben a bizalmi légkör kialakítása, az együttműködés, a jövőképnívítás, a közös, a gyerekek érdekében történő együttgondolkodás történik meg. A folyamatos, helyszíni kapcsolattartás a családdal, az értékek megerősítése, az integráció akadályainak megszüntetése nélkülözhetetlen. Lépésről lépésre elérhető, hogy a családok a pedagógusra úgy tekintsenek, mint segítő partnerre, akinek éppúgy a gyermek a fontos. Ennek a munkának elemei között van a napi gondok enyhítésére tett kísérletek, amibe sok minden belefér, pl. az adománygyűjtés és osztás, a tanácsadás az ügyek intézésében, a kirándulások, patronáló kapcsolatok megszervezése, a mediálás, stb. Az a fontos benne, hogy

minden eleme a gyerekek érdekében történik, és nem csupán kiszolgáló, a hiányokat pótló, hanem egy feltételrendszerben működő, családokra szabott szolgáltatás.

A harmadik eleme a modellnek az ágazatok, intézmények közötti harmonizáció. Nagy hibája a rendszernek, hogy a különböző területek egymással párhuzamosan, együttműködés, összehangolás nélkül fejtik ki tevékenységüket. Nem a gyerek, vagy a család, hanem az adott konkrét probléma van a fókuszban, amit próbálnak megoldani, de nem az okok megszüntetésére helyezik a hangsúlyt. Így a hatások egymást nem segítik, sőt, sok esetben kioltják egymást. A modell keretében megpróbálunk egy közös gondolkodást életre hívni.

A modellben már mérhető sikereink vannak. A gyerekek folyamatosan részt vesznek a művészetoktatásban, sikereket érnek el, motiváltságuk pozitív változásai visszagyűrűznek az általános iskolai tevékenységükre is. Csökkentek a hiányzások, a lemorzsolódások. A családokkal való viszony stabil, kölcsönös bizalommal telt, több szülői segítőnk is van már, pl. kirándulások alkalmával is. A kommunikáció érezhetően jobb lett, nemcsak velünk, hanem az általános iskolával, és az intézményrendszerrel is.

Az ágazatok közötti harmonizáció a legnehezebb. Tevékenységünk ugyanis feltárja a rendszer hibáit is, és a hivatali rendszer nem nézi jó szemmel a kívülről jövő, ráadásul náluk eredményesebben működő tevékenységeinket. De dolgozunk ezen is, a társadalmi kerekasztalok jó fórumai az egyeztetéseknek.

Modellünk egy másfajta pedagógiai szemléleten alapul: a gyereket a szűkebb és tágabb társadalmi közegével együtt szemlélve, a tevékenységeket összehangolva, több területen is hatást gyakorolva próbál változást elérni. Ezeknek a gyerekeknek a problémáit nem képes csak az oktatás megoldani. Ki kell lépni az iskola falai közül, és megpróbálva másfajta, emberibb kommunikációval, bizalommal, elfogadással, és együttműködési szándékkal fordulni feléjük.

Meggyőződésünk, hogy csak így tudunk változást gerjeszteni, amit segíteni, mentorálni kell addig, amíg a gyerekek nem lesznek képesek önállóan is megtenni a lépéseket egy jobb, emberibb, minőségibb élet felé.

10. Közösség-tanulás a Waldorf Intézményekben - Lang András - Szentendre

Kiindulás:

A Magyarországon működő Waldorf Intézmények külső és belső működési feltételei:

Szellemi rész/Alapelvek:

A döntéshozatalban érvényesül a konszenzusra törekvés alapelve.

A működtetésében a demokratikus – republikánus elv valósul meg.

A pedagógiai kérdésekben a pedagógiai kollégium dönt.

A szülők a pedagógiai kérdéseken kívül minden területen együtt dolgoznak, hoznak döntéseket az intézménnyel kapcsolatban.

Az adott Waldorf Intézmény "az otthon meghosszabbítása" a családok számára

Szociális rész:

A szülők és a pedagógusok közösen kialakított szervezeti és működési formában biztosítják az intézmény működését.

A Pedagógiai kollégium heti rendszerességgel tart konferenciát. A konferencia alap tematikájához tartozik: közös művészeti munka, szakirodalom közös feldolgozása, neveléssel kapcsolatos pszichológiai kérdések közös tanulmányozása.

A tanárok egymást mentorálják, az iskolának van külsős mentora is.

A jövődöbéli elsős családok számára a tanévet megelőző évben egy 6-8 előadásból álló előadássorozatban mutatjuk be a waldorf pedagógiát, beszéljük át az iskolánkban folyó oktatást.

Gyakorlati/anyagi természetű kérdések:

Fenntartó:Egyesület/Alapítvány, a legtöbb fenntartó csak a központi fejkvótát kapja a gyerekek után, az Önkormányzati részt nem – anyagi egymásra utaltság a működési feltételek fenntartásában.

A szülők tevékeny részt vállalnak az oktatás feltételeinek kialakításában/ iskola, óvoda épület fejlesztése, karban tartása, kapcsolódó területek gondozása, fejlesztése.../

Következtetések:

A fentiekből látható, hogy a Waldorf intézmények és a bennük dolgozó szülők, pedagógusok és az adminisztráció tagjai együttműködésre vannak "ítélve".

Ez pozitív forgatókönyv esetén tudatos konfliktus kezelést, egymástól tanulást és a közös munkán keresztüli személyes fejlődést jelent.

A negatív forgatókönyv bekövetkezte esetén, viszont egy súlyos -a közösséget megosztó- kérdés adott esetben az intézmény megszűnéséhez is vezethet.

Ilyen értelemben a Waldorf Intézményekben mindig "tét játék" folyik. Igazán felnőttként kell mindannyiunknak a intézményért dolgoznunk, mert döntéseinken, egymással történő kommunikációnkon, a közös munka során keletkező konfliktusaink kezelésén múlik az intézményünk léte.

Ezért számos helyen felkérnek képzett trénereket, coach-okat, mediátorokat, hogy segítsék, kísérik az iskola/óvoda fejlődését.

Úgy gondolom, hogy ez az irány nagyon sok továbbfejlődési, tanulási lehetőséget rejt magában.

Történet:

Személyes történetem, a Szentendrei Waldorf Óvoda alapításához kapcsolódik.

Kilenc éve állt össze 10 lelkes család, hogy óvodát hozzunk létre gyermekeink számára.

Az egy éves előkészítő munka során, volt egy apuka társ, aki nagyon sokat tett az ügyért, de számomra nehéz volt Vele a kommunikáció, együttműködés.

Mikor ez mindkettőnkben tudatosodott, leültünk beszélgetni és négy óra alatt sikerült betekintést engednünk egymás élettörténetébe, tapasztalataiba, világképébe, motivációinkba.

Azóta is nagyon jó a kapcsolatunk és úgy gondolom, hogy mindketten sokat tudtunk tenni a közös ügyért.

Összefoglalás:

A waldorf intézmények, tehát nem csupán a gyermekeink oktatását végzik, hanem lehetőséget biztosítanak számunkra - szülőknek, munkatársaknak, oktatóknak-, hogy közös alapelveink mentén működtessünk egy oktatási intézményt. Ez a folyamat hihetetlen sok lehetőséget ad számunkra, hogy tanuljunk magunkról és a világról.

11. Nyitott Iskola. Gyerekek a helyi közösségért, társadalom a gyerekekért. **Földes Petra – Eszterházy Károly Főiskolát**

A tematikánk által meghatározott életkorú gyerekek – hétköznap – az aktív idejük jó felét az iskolában töltik; szocializációjuk szempontjából nagyon nem mindegy, hogyan. Hogy lehet az iskola olyan hely, ahol jó lenni, és ahová jó tartozni? Ha ezekre a kérdésekre megtaláljuk a választ (illetve találunk válaszokat), sokkal okosabbak leszünk általában is a gyerekek közösségi működésével, a gyerekközösségek animálásával kapcsolatban. Lévén, hogy ugyanaz a gyerek jelenik meg (ha megjelenik) az iskolai, és a választott közösségben, a módszerek sem különbözhetnek gyökeresen az egyik, illetve másik helyszínen. Ráadásul a tanári hivatás legjobbjai valóban bírják ezt a professziót – nézzük, mit tanulhatunk tőlük, illetve tapasztalataik nyomán a gyerekközösségek fejlesztéséről! A tavasszal 20 iskolában végeztem „iskolai jó gyakorlatok” gyűjtésére irányuló kutatást. Ennek témánk szempontjából releváns tapasztalatait szeretném a workshop résztvevői elé tárni és továbbgondolásra felkínálni.

A gyerekekkel folytatott beszélgetések meggyőztek arról, hogy a szóban forgó iskolák a gyerekek számára identitásképző erőt (én oda tartozom), és referenciát (mi itt ezt így csináljuk, és ez így jó) jelentenek. Vagyis érdemes közelebbről megnézni és megérteni, hogyan csinálják, és működésükből kiemelni azokat a szempontokat, amelyek a megismert modellekből általánosíthatók.

Néhány ilyen szempont:

- Aktív kapcsolat a lakókörnyezettel (műsorok, virágosítás, takarítás, jótékonyági vásárok és akciók, stb.)
- Környezettudatosság, öko-iskola (saját kert és környezet rendben tartása, csinos iskolakülső és szépen díszített, funkcionális belső terek, szelektív hulladékgyűjtés, környezetvédelmi akciók, stb.)
- A művészeti nevelés bekapcsolása az iskola életébe
- A manualitás és a mozgás kiemelt jelentősége
- Nyitott szociális tér (a diákok ismerik egymást, a tanárok a diákokat, a nagyok felelősséget éreznek a kicsik iránt, stb.)
- A rendszer sok csatornán és szívesen mutatja meg magát kifelé (rendezvények, sajtó, honlap, kiadványok, stb.)
- Megmutatkozik az összetartozás – közös jelképek, egyenpóló!

Az itt felsoroltak mögött legelőször józan felnőtt attitűdöt és felelősségvállalást találunk, amiből a fentiekben összegyűjtött megoldások szinte automatikusan, evidenciaként következnek. Ezeket az evidenciákat nem létrehozta, csak mintegy megtámogatja a pedagógiai, illetve pszichológiai, szociálpszichológiai alapvetés. (A vezetői és tanári interjúk során egyáltalán nem hallottam valamely nevelésfilozófia melletti hitvallásokat. Sokkal inkább konkrét problémák szülte konkrét megoldások adták a beszélgetés témáját, ám a háttérben kibontakozott egy stabil alapokon álló, koherens meggyőződés).

Mindez azért fontos, mert úgy tűnik, a gyerek optimális fejlődését biztosító környezet (közösség, felnőtt kapcsolat, közösségi tér, kihívás, stb.) felépítéséhez az organikus felnőtt-gyerek kapcsolat újrafelfedezésén, és nem elméletek adaptálásán át vezet az út. Ezért leginkább azt tudom kínálni a workshop résztvevőinek, hogy az iskolai jó gyakorlatokat vizsgáló kutatásból napirendre tűzünk és megvitatunk néhány ilyen, a felnőtt-gyerek kapcsolatot érintő „evidenciát”.

12. Jenaplan-pedagógia gyakorlata. A közösségi nevelés technikái Jámbor Erzsébet – Dr. Kemény Ferenc Ált. Isk. Eger.

Iskolánkban a 2000/2001. tanévtől alkalmazzuk a Jenaplan pedagógiát. Először röviden szólok a Jenaplan- iskolák jellemzőiről, majd arról, hogy tudjuk mi ezt a hazai oktatás gyakorlatában alkalmazni.

A Jenaplan-iskola jellemző:

A hagyományos iskolák „ősi értékeivel” szakító koncepció az iskolai élet szervezeti és munkarendjével a tanulócsoporthoz kialakításának, az időbeosztásnak, az iskolai terek, és tartalmak szervezésének egy sajátos rendszerét alakította ki:

- Az iskola a gyermek élettere, nem csupán oktatási intézmény.
- A hagyományos osztályterem helyett csoportszobákat alakított ki, amelyek már a berendezésükkel is az önálló tanulás, munka és gyermeki felfedezés ösztönzői.
- Megszüntette a hagyományos iskola alapvető szervezeti formáját, az évfolyamosztályt; ezt az alcsoportokkal pótolja, amelyek mindig három évfolyam közösségét jelentik.
  - Alsósok csoportja; az 1-3. iskolai év tanulói (7-9 évesek)
  - Középsők csoportja; a 4-6. iskolai év tanulói (10-12 évesek)
  - Felsősök csoportja; a 6-8. iskolai év tanulói (12-14 évesek)
  - Ifjúsági csoport; a 8. 9. 10. iskolai év tanulói (14-16 évesek)

A hagyományos órarend helyett a heti tanulmányi időt a „*ritmikus heti munkaterv*” osztja fel.

A *művelődési alapformák* az alábbi pedagógiaiilag is megtervezett tevékenységformákat jelentik:

Beszélgetés: reggeli társalgás, beszélgető kör, értékelő megbeszélés, tanulói-tanári előadás, tanfolyam a tantárgyi műveltségtartalmak elsajátítására, felvilágosító beszélgetések.

Játék: a különböző ismeretkörök játékos feldolgozása, mozgásos játékok, a számtan-nyelvtan- ének-verbatimáshoz, színjáték, torna, és sportjáték.

Ünnep: a hét ünneppel kezdődik és végződik. Az ünnep ritmikus keretet ad az iskola életének, fejleszti a közösségi érzést, és nyilvános szereplési lehetőséget biztosít a gyerekeknek.

Petersen a hagyományos érdemjegyekkel történő osztályzást a tanulói teljesítményt rossz irányba befolyásoló módszernek tartja. Helyette azt tartja célravezetőnek, ha a tanulót önmaga és társai előtt folyamatosan értékeli. Félévente a hagyományos bizonyítvány helyett a gyermekről egy objektív és egy szubjektív beszámoló készül. Az objektív beszámoló készítésében a gyermeket tanító minden tanár részt vesz, az objektív jellemzésen alapuló szubjektív beszámolót a csoportvezetők készítik el. Nevelő-oktató munkánk során igyekszünk a négy alapvető erőt a gyermekekben aktivizálni és a lehető legteljesebb mértékben kihasználhatóvá tenni a blokkórákon, ill. az iskolán kívüli tevékenységekben is. Az osztályterem lakószoba jellegűvé alakítása is ezt a célt szolgálja.

Iskolánkban, a „Jenas- osztályokban” mi is átalakítottuk a tanterem elrendezését. Hagyományos iskolabútorokkal rendelkezünk, de a nyitott polcrendszerrel sikerült kialakítanunk. Dolgozó sarkokat rendeztünk be, annak érdekében, hogy az önállóan tanulók elvonulhassanak. A tanuló asztalok csoportba rendezése az együtt munkálkodást segíti.

A tanterem berendezéséhez tartozik a nagy szőnyeg, amelyen a reggeli körbeszélgetésekhez foglalunk helyet. A délelőtti *körbeszélgetéssel* kezdjük. A beszélgetés, mint alapforma központi szerepet kap a személyiségfejlesztésben és a tanulásban. Abban a pillanatban, amikor kiülünk egymás mellé, megvalósul valami harmónia. Odafigyelünk egymásra. Nemcsak toleranciára nevel, önuralomra is tanít, hiszen nem beszélhetünk egyszerre. A vita, a kérdés, az érvelés megtanulásának színtere is, de ilyenkor vezetjük be az új didaktikai játékokat, készítjük elő a projekt soron következő lépéseit. A körbeszélgetést a *blokkóra* követi. A legtöbb tevékenység csoportmunkában folyik. Nagyon fontos a gyerek önálló munkája, a pedagógus ezt igyekszik megkönnyíteni, a háttérből irányítani a gyermeki tevékenységet. A túlzott kognitív helyett inkább a személyiségfejlesztés kerül előtérbe, melynek sarkalatos pontja az életkori sajátosságoknak megfelelő *játék*. A körbeszélgetést játékkal kezdjük, és játékkal fejezzük be a napot is. A hetet *ünneppel* kezdjük és zárjuk.

Magyarországon a Jenaplan-pedagógia a NAT-ra és a kerettantervre épülve „módszerként” alkalmazható. Egyfajta „más út” a cél elérése érdekében. Minden iskola – aki ezt az alternatívát választja – a saját igényeit, lehetőségeit figyelembe véve építi be a pedagógiai programjába. Így tettünk mi is. Megváltozott a tanítók oktatásban betöltött szerepe. Nem a tudás egyedüli birtokosai vagyunk, hanem tanulóink vezetője, tanácsadója. Igyekszünk a szülői ház és az iskola között szoros kapcsolatot kialakítani pl. úgy, hogy „családi délutánokat” szervezünk, ahol a szülők, nagyszülők,

testvérek együtt munkálkodnak, beszélgetnek, játszanak a gyerekekkel, pedagógusokkal. Ahol lehetőség van rá, ott a projekt-feldolgozásba is bevonjuk a szülőket. Egy tanévben négy projektet dolgozunk fel, amelyek a négy évszakhoz kötődve dolgozzák fel a tananyagot. A magyar iskolarendszerben alaps csoportos oktatásról nem beszélhetünk. Mi is maradtunk a hagyományos évfolyam keretei között. A ritmikus heti tervet mi is bevezettük. A pontosan megtervezett munkát a gyerekek egyéni fejlődési üteméhez igazítjuk. A hét elején minden tanuló megkapja a saját heti tervét, amely alapján végzi a heti tanulmányi munkáját.

Ahhoz azonban, hogy az érdemjeggyel történő osztályozást felváltsa a sokkal árnyaltabb értékelést nyújtó szöveges értékelés, a pedagógusok szemléletváltására is szükség van. A mi iskolánkban nemcsak a Jenaplan- osztályokban alkalmazzuk a szöveges értékelést, hanem a felső tagozaton a készségi tárgyakat, valamint az informatikát értékeljük szöveggel. A szöveges értékeléshez kifejlesztettük a saját értékelő lapunkat. Ezt az értékelő lapot kapják a tanulók félévkor és év végén a hagyományos bizonyítvány helyett.

A tapasztalat azt igazolja, hogy a szülők is szívesen fogadják, hiszen sokkal többet tudnak meg gyermekük tanulmányi eredményeiről, mint a hagyományos értékelés útján. Nincs bukás.

Értékelésünk ösztönző jellegű, mely javaslatot ad a hiányosságok pótlásának mikéntjére is.

Az ember csak a nevelés által válhat emberré.” – vallja Petersen és ez a mai pedagógiai hitvallásunk is. A Jenaplan-pedagógiát követő iskola nem életidegen könyviskola, hanem a természettel és a kultúrával való közvetlen találkozás színtere. Miután a nevelés csak a személyesen átélt megismerés eredményeként valósulhat meg, az iskolai életnek és az oktatásnak a szükséges élettapasztalat megszerzéséhez kell megfelelő terepet biztosítani.

Legfőbb érték az együttműködés, az elfogadás és a bizalom. Hiszen: „Szeretet nélkül nincs bizalom, bizalom nélkül nincs nevelés”. (Don Bosco)

A Jenaplan-pedagógia a bizalom pedagógiája. Jellemzője továbbá a szeretettel irányított nevelés, a játékközponúság, a lelkiismereti szabadság.

A Jenaplan-iskola az élet tiszteletének törvényét követi!

Úgy gondolom, hogy a szülő, amikor beírattja a gyermekét az első osztályba, akkor mérhetetlen nagy bizalommal fordul a pedagógushoz. A legdrágább kincsét bízta rá, a gyermekét! Ezzel a bizalommal bátran élnünk kell, számítani kell a szülői együttműködésre, partnerségre. Nagyon fontos ezt a bizalmat megőriznünk, erősíteni. A „Jénás osztályok” gyermeki- szülői- pedagógusi közössége a bizalomra épülő együttműködés kiváló példája. Gyermek-szülő- pedagógus, olyan, mint a „háromlábú szék”, ha valamelyik „lába” hiányzik, akkor nem áll meg.

Az a célunk, hogy olyan bizalomra épülő, közösségi iskolát működtessünk, ahol ez a „háromlábú szék” biztonsággal megáll, és az ehhez vezető utat a Jenaplan- pedagógiában találtuk meg.

13. A média szerepe a közösségépítésben - Mandák Csaba

A média szerepe a közösségépítésben
Egy pedagógus gondolatai...

Sokan és sokfélet megírtak már a média gyerekekre, a gyerekek fejlődésére, egyáltalán a társadalomra gyakorolt káros hatásairól. A legtöbb tanulmány az erőszak, az agresszivitás növekedését, vagy az emberek egymástól való elidegenedését, az emberi kapcsolatok fellazulását állítja a hatások középpontjába.

Az utcákon megjelenő reklámokon, óriásplakátokon, a televízióban, az interneten mindennapossá váltak a sokszor nem is burkolt erotikus, szexuális utalások. Olyan látványkörnyezetet teremtünk magunk köré, ami elől a legfelelősebb szülő, pedagógus sem tud elbújni, elrejtteni a gyermeki szemeket, így ezek hatása beláthatatlan.

Nagy a társadalom felelőssége ebben az ügyben, és nem látszik, hogy a társadalom – sem annak képviselői, sem közösségei, vagy egyes tagjai – ennek a társadalmi felelőségnek a tudatában kezelnék ezt a problémát.

Egy felelősége tudatában lévő társadalom nagyon szigorú reklámetikai kódex-szel szabályozná ezeket a jelenségeket. A televíziós csatornákon a világhálón nem csak „odavetett” figyelmeztetések, piktogramok jelennének meg a „felnőtt” tartalomra figyelmeztetés jeleként, hanem komoly szűrőrendszerek, szoftverek akadályoznák meg, hogy a gyerekekre ellenőrizetlenül zúduljanak a fejlődésüket károsan befolyásoló hatások.

Életünkben a média, de legfőképp az internet, központi szerepet tölt be, mind a tájékozódás, a szórakozás, a tanulás és a munka vonatkozásában is. Ráadásul a számítógép előtt ülve ezek az elemek gyakran összefolynak, összekeverednek egymással, nem különülnek el olyan élesen, mint a hagyományos színtereken folyó ilyen irányú tevékenységek.

A számítógép előtt ülve, bizony akár munka közben is, aktív tagjai lehetünk virtuális közösségeknek, ahol az esetek nagy részében nem is találkozunk személyesen a „közösség” tagjaival.

Ha szociális kapcsolataink, közösségi életünk pusztán a virtuális színtérre korlátozódik, akkor nagyon könnyen egy nem létező valóságban találhatjuk magunkat, ahol minden kapcsolatunk (és mi magunk is) szebb, jobb, ideálisabb, mint a valóságban. Ebben a virtuális világban nincsenek gesztusok, igazi érzelmek, érintések... A szocializációs folyamatok kisiklanak, a személyiség torz visszajelzések alapján torzul...

Ugyanez a virtuális színtér rengeteg többletet hozzátehet egy valós, a valóságban is létező közösség életéhez kapcsolatrendszeréhez. A valóságban is létező közösségek, akik testi mivoltukban is sokszor találkoznak, ugyan ennek a virtuális világnak a segítségével, megnövelik azt az időt, amit „együtt” töltenek. Nincsenek nagy szünetek a kapcsolatokban, például a nyári szünetek idején. Nem a géprombolás útját, vagy az eszközök bigott tiltásának útját kell választanunk, hiszen a valódi közösségeket megerősíti ez a világ, nem legyengíti.

Ehhez persze (majdnem azt írtam, meg kell tanítanunk, de nem) közösen ki kell alakítanunk a számítógép, az internet használatának azt a módját, ahol ezek az eszközök, valóban csak eszközei a napi tevékenységünknek.

Nagyon nagy az iskola felelőssége ebben. Az iskolában a számítógépnek ugyanolyan hétköznapi eszközzé kell válnia, mint a tábla és a kréta. Az internetnek ugyanazt a szerepet kell betöltenie, mint a tankönyveknek.

Ha az osztályomnak saját honlapja van, akkor az együtt töltött évek alatt, „munka” közben nem nehéz kialakítani a gyerekekben azt a hozzáállást, ami valóban „csak” eszközzé teszi a számítástechnikát. „Munka” közben lehet attitűddé emelni azokat a normákat, amik szabályozzák, hogy mit „illik” és mit „nem illik” az interneten közzé tenni, leírni.

Ugyanezzel az attitűddel kell megközelítenünk a televíziós csatornákat, a mozi, a reklámok világát is. Jó lenne, ha hatással tudnánk lenni arra, hogy egy-egy sorozat (legalább a hazai gyártásúak) milyen értékeket, modelleket közvetít. Figyelmen kívül semmiképp nem hagyhatjuk, hogy a gyerekek nagyrészt ezekből alakítsák ki a világról, emberekről, kapcsolatokról alkotott képüket, véleményüket.

A mai magyar iskola világára nem épül rá olyan szervezett közösségi tér, amilyen a cserkészlet vagy az úttörőmozgalom volt. Az együvé tartozás igénye viszont erős, ha nem építünk a gyerekek számára is érdekes és vonzó közösségi platformokat, akkor óhatatlan, hogy a média különböző megnyilvánulásaiban látott minták alapján maguk hoznak létre „közösségeket”. Úgy szurkolnak az iskolai sportrendezvényen, ahogy a tévében látják. Úgy oldják meg az egymás közötti konfliktusait, ahogy az akcióhősök, olyan hierarchiát kényszerítenek rá társaikra, amelyet a krimikben megjelenő bűnöző bandák.

Nem eltiltanunk kell a gyerekeket ezeknek a médiumoknak a használatától. Viszont nagyon fontos, hogy tudjuk, ismerjük, hogy mit néznek, mi van rájuk hatással. Az iskolának dolga, hogy a maga keretei között, pl. a drámapedagógia eszközeivel feldolgozza ezeket a filmeket, akár a reklámokat is, a különböző szituációkban rávilágítva a negatív jelenségekre, és hasonlóképpen felerősítve a pozitív üzeneteket. Nem elmondani kell, tiltani kell, hanem eljátszatni, „átélelni”, megértetni.

Ha szervezett közösségi tereket építünk az iskola világára, akkor pedig olyan mintákat tudunk kínálni, ami felülírhatja a média káros hatásait.

Had idézzem ide Vekerdy Tamás drog-prevencióval kapcsolatos gondolatát: „Prevenciónak nem azt nevezzük, hogy sokszor beszélek a gyerekeknek a drogok káros hatásokról, hanem azt, hogy olyan sokszínű és érdekes tevékenységet kínálok nekik, ami közben eszükbe sem jut, hogy léteznek a világon drogok is...”

A média káros hatásait nem elhárítanunk kell, hanem meg kell tanítanunk a helyes használatát. Hétköznapi eszközzé kell emelnünk, ami nem gyengíti, hanem felerősíti a kapcsolatokat, a közösségeket.

14. A közösségi értékek fejlesztésének lehetőségei a médiában Szekszárdi Zsuzsa – MTV

A nevelők és a média

Az ún. X generáció tagjaként én még a tévémacival tértem nyugovóra, Mazsolát és Manócskát, no meg romantikus rajzfilmeket, mesefilmeket néztem a televízióban, és élénken emlékszem még Móka Mikire, aki miatt kisiskolás korosztályom lelkesen várta a vasárnapokat. Később maradandó élményt jelentettek az olyan tévéfilmek, mint – többek között – a Két koldusdiák vagy A koppányi aga testamentuma.

A mi szüleinket az első szülői értekezleten még arra kérte a tanító néni, hogy ne engedjenek bennünket az esti mese után televíziót nézni, óvjanak meg azoktól a megrázkódtatásoktól, amit akár a tévéhíradó eseményei okozhatnak. Az én generációm kiskamasz korában bukkantak fel nálunk az első számítógépek, az első Commodore típusú computer megjelenése a családban valódi szenzációt jelentett. Még álmodtam is az egyik első számítógépes játékról, ami nem csoda, hiszen a segítségével egy kalandfilm cselekvő hőisének képzelhettem magam, aki vagy győz, vagy elbukik, de sebj, van még néhány élete!

De hol van már ez az idő! Az én tizenéves gyerekeim már az Y generációhoz tartoznak. Ahhoz a nemzedékhez, amely egy mediatizált világba született bele, és ebben szocializálódott. S úgy tűnik, hogy már felnövekvőben van az ún. Z nemzedék is, amely az Y-hoz viszonyítva is valami egészen más. Az újabb nemzedékeket a korábbiaktól a leghatározottabban a médiához fűződő viszonyuk különbözteti meg. Nem is szólva arról, hogy az X (most szülő korban lévő) generációnál még legalább két idősebb nemzedék is jelen van a társadalomban. Soha korábban nem voltak ilyen gyorsak a váltások, és nem léteztek ilyen mély szakadékok a különböző korosztályok között.

Két évtizeddel ezelőtt még volt választása a nevelőnek, hogy megóvja-e a felnövekvő gyerekeket a nem nekik való káros hatásoktól, tehát eltiltja, elzárja őket tőlük, vagy felkészít ezek megélésére, segít feldolgozni a médiából (is) szerzett információkat. Meggyőződésem, hogy a második megoldás volt hatékonyabb és életszerűbb, és az én gyerekkoromban még volt is lehetőség az alkalmazására. Hiszen akkoriban a felnőtt, ha kellően figyelt, még képes volt átlátni a gyerekeket körülvevő világot, kiismerte magát abban a közegben, amelyben a gyerekek nevelődtek.

A mai gyerekek világában a felnőttek többsége már nem képes eligazodni. A számtalan televíziós csatorna és főként az internet elterjedésével az információk és a közvetlen kapcsolatteremtési lehetőségek olyan bősége áramlik akadálytalanul a virtuális térben, hogy lehetetlen követni őket. Ráadásul a mai gyerekek és fiatalok eszköztudása e téren összehasonlíthatatlanul magasabb szinten van, mint az idősebbeké. Csepeli György már 1993-ban fordított szocializációt emlegetett utalva arra, hogy megszűnt az idősebb generáció természetes tapasztalati és tudásbeli fölénye. A mai gyerekek a korábban bevált módszerekkel nem érhetők el, a hagyományos gyermekkor a korábbi értelemben legalább két évtizede nem létezik már.

A jelenlegi pedagógia egyik legsúlyosabb problémájának vélem, hogy a felnőttek (szülők és pedagógusok) jelentős része nem veszi tudomásul azt a hatásrendszert, amelyben a gyerekek szocializálódnak. A médiát megkerülhetetlen negatívumnak tartja, ami tovább rontja az amúgy is beszűkült nevelési lehetőségeket, megsokszorozza a negatív magatartásmintákat, hozzájárul bizonyos alapértékek erodálásához, relativizálja az erkölcsi normákat, a közhangulatot felkorbácsolva fokozza a bizonytalanságot és a káoszt.

Mit lehet kezdeni ezzel a helyzettel?

A média, főként az internet szabályozása, a nevelői szempontok érvényesítése több okból csődöt mondott. Hiszen nem hozták meg az áhított eredményt az erőszakos és erotikus tartalmakat letiltani próbáló technikai megoldások, és nem hitegethetjük magunkat azzal sem, hogy a televízió képernyőjén feltüntetett korhatár megjelölések érdemben segítenek a kapcsolódó gondok elosztatásában. A felnőtteknek bizony le kell mondaniuk arról, hogy kiadagolják a gyermekeknek szóló tartalmakat, letiltsák az őket veszélyeztető műsorokat, bele kell nyugodniuk abba, hogy az internet terjedésével az információdömping megállíthatatlan és parttalan.

Nem marad más lehetőség, mint a gyerekekkel, fiatalokkal való folyamatos dialógus, amelyen belül el kell fogadni, hogy nem feltétlenül a felnőtt rendelkezik több ismerettel, és nem feltétlenül neki van

igaza. A gyerekek élményanyagára nyitottan, az őket foglalkoztató problémákra reflektálva kell képviselni a saját meggyőződésünket, meghallgatva de nem feltétlenül elfogadva az ő véleményüket, értékpreferenciáikat. Legyünk toleránsak, de ragaszkodjunk azokhoz a normákhoz, értékekhez, amelyeket fontosnak tartunk, s ugyanakkor a fiatalok véleményének tükrében folyamatosan vizsgáljuk felül saját nézeteinket. A merev tiltás és a korlátlan megengedés közötti egyensúlykeresés a nevelő (pedagógus, szülő) egyik legfontosabb feladata. Ez pedig elképzelhetetlen a kölcsönös tisztelet és bizalom nélkül.

15. „Egyszervolt.hu” Közösségépítés a Neten **Pintér Róbert – Gáspár Sarolta – Egyszervolt.hu**

Vonzások és választások
Egyszervolt.hu – egy lehetséges közösségépítő modell a neten

Vázlat

1. Világháló: individualitás és network. Gyerek a neten: Új médiahasználati szokások. Viruló közösségi oldalak. Javában tart egy új beatkorszak. Működik-e a vegytiszta gyerek-web2?
2. Digitális bennszülöttek vs. digitális bevándorlók az adatok tükrében.
3. Lehetőségek és veszélyek. Támad a VIRUS: bűnözők terepe lett a világháló
4. Hatások: divat, kortárs csoport, mainstream, kulturális különbségek, motiváció
5. Biztonság, a felnőttek személyes felelősségvállalása

Prevenció, intézményes védelem, ezek hatásossága

Gyakorlat a mindennapokban: tudás, információ, az értékes kulturális tartalom felmutatásának lehetőségei

16. „Gyerektévé” - Regős Judit - Szülők Háza, Gazdagrét

Sulimédia

Az előadás célja bemutatni a közösségek jelenlegi helyzetét az iskolás korosztályban és az iskolai médiumok lehetséges szerepét az iskolai közösségek erősítésében.

Közösségek:

- A rendszerváltás után még nem sikerült semmilyen formában kialakítani a korábbi Úttörőszövetséghez hasonlóan nagy létszámú aktív „ernyő” szervezetet.
- Az iskolák saját környezetükben próbálnak közösségeket építeni több kevesebb sikerrel. Az egyetlen iskolák közti közösségépítő erő a különböző versenyek vetélkedők, melyek sokszor nem az összetartozás, hanem az egymás közti versengést erősítik.
- A legjobb esélye ma a szélsőjobbnak van egy nagy közösség kiépítésére az iskolás korosztályban, hiszen a radikális lelkesítő erőre fogékonyak a fiatalok.

Konklúzió:

Nem csak a szélsőjobb megjelenése az iskolás korosztályban, de a növekvő gyerekbűnözés, drogozás, tanulmányi eredményekben az egyre gyengébb magyar mutatók is abba az irányba mutatnak, hogy szükségük van a gyerekeknek a közösségi élményekre és a kortársaik által közvetített (helyes, korszerű) normák közvetítésére. Az iskola média, amint létrejön és működik egy csatorna, de egyben egy katalizátor is az iskolai programok szervezésének motorja. A programok, projektek elszigetelt események csak kis létszámot mozgatnak meg mindaddig, míg nincs tere az élmények megosztásának.

1. A közösségépítés színterei

- Osztályközösség - iskolai programok, versenyek vetélkedők
Jól működő terület, növekvő teher a tanárokon, romló infrastruktúra
- Iskolaidőn kívüli tevékenység - Művelődési házak, múzeumok, könyvtárak, sportklubok, szakkörök. Kevés kapcsolat az iskolákkal, fejletlen a rendszer Európai összehasonlításban.
- Család - A modern életforma és a technikai fejlődés sok hagyományos családi eseményt kiolt. Hiányoznak az összetartó nagycsaládok, közösségek.
- Online közösségek - Folyamatosan nő az internetes közösségi oldalakon eltöltött idő az iskolás korosztályban is. Nincs külön ennek a korosztálynak saját internetes oldala, így óhatatlanul veszélyeknek van kitéve. A kialakuló kapcsolatok virtuálisak maradnak többnyire az a szervezett offline programok hiányában.

2. Iskolamédia: A múlt

- Nyomtatott diákok által szerkesztett újság - Internet hiányában meghatározó szerepet töltött be az iskolai diákéletben, de inkább a gimnáziumokban és kevesebb általános iskolában.
- Iskolarádió - Fontos szerepe volt az iskolai élet szervezésében, hangneme tematikája meghatározta az adott iskola szellemiségét.
- IskolaTV a közszolgálati televízióban - önálló szerkesztőség, komoly háttérrel.
<http://www.youtube.com/watch?v=FfvvK8Y0evk>

3. ... és a jelen

- Iskolai médiumok - újság, rádió - marginális szereplői az iskolai életnek az Internet korában
- A kereskedelmi televíziók és tematikus csatornák világában eltűnt az IskolaTV.
- Az Internet az iskolák kezdetleges szinten használják főleg információk közlésére. A technika által nyújtott lehetőségeket nem használja ki sem az iskola sem az oktatáspolitikai.
- Sulinet portál fejletlen és statikus. Az okostábla program egy gigantikus hardware fejlesztés, mely a fejlesztési források nagy részét lefoglalja és nem gondoskodik a tartalomszolgáltatásról.

Konklúzió:

A régen jól működő eszközöket újra be lehet vetni a „retro feelingen” keresztül, ezzel erősítheti az iskola a papíralapú nyomtatott médiumok iránti érdeklődést és bevonja a diákokat a közösségi élet szervezésébe. A hagyományos médiumok és a modern technika párhuzamosan alkalmazható.

Az okostábla program, helyett az egyéni hozzáférés biztosítása, az iskolai weboldal és tanulást könnyítő megoldások fejlesztésével a Sulimédia is hatékonyabban éri el a célközönséget.

4. Az iskola szerepe

- Iskolai médiafelelős kijelölése - teljes munkaidős munkakör egyben felelős a programszervezésért
- Tematika - minden tantárgy esetében legyen egy médiafelelős, aki gondolkodik azon, hogy az adott tantárgyat, hogyan lehetne népszerűbbé tenni az iskolamédián, programokon keresztül.
- Infrastruktúra - biztosítson az iskola egy helyiséget a szerkesztőség számára és rendezze be (szponzortámogatás, központi/EU pályázatok)

5. A média szerepe

- A <http://www.mediatudor.hu/> egy jó dolog, de nagyon didaktikus. A média szereplői látogatóközpontokkal, nyílt napokkal tudnák közelebb hozni az újságírást és a médiagyártás világát.
- Diákújságírási szakmai támogatása.
- Országos és regionális TV stúdiók programja iskoláknak
http://www.capitale.org.nz/whats_on/Capital%20E%20OnTV%20Studio.htm

6. A szponzorok szerepe

- Együttműködésben a reklámszövetséggel a szponzorok irányítása az etikus iskolamarketing irányába.
- CSR programok iskolákra szabása. Nyer a cég is, mert az általa képviselt ügynek, helyi nagykövete lesz aki hatékonyabban tudja célbajuttatni az üzenetet.
- Közvetíthető versenyek támogatása: http://tv2.hu/nagyvagy_jo_pelda
- Lehet hasonló programokat helyi szinten is kialakítani, melyről a helyi iskolamédia tudósíthat

7. Oktatáspolitikai szerepe

- Projektpedagógia bevezetése pilot program keretében több általános iskolában - ennek támogatására párhuzamosan diákmediumok kialakítása <http://www.akg.hu/szub/> (érdekes, hogy itt is a legfrissebb 2009 január ...)
- Pályázatok kiírása: <http://www.oktatasert.hu/kozoka-x-szakmai-iskolaujsag-palyazat>
- Támogatás kapcsolódó infrastruktúra kialakításához (iskolai TV, nyomda, rádió, weboldal...)
- Kommunikációs főiskola, egyetem, tanárképzés része legyen az iskolai médiafelelősök képzése.
- Konferenciák, workshopok: iskolai médiafelelősök és szaktanárok találkozzanak rendszeresen a szponzorok és a nagy médiacégek támogatásával.

17. KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS – IKT eszközökkel (vázlat)

Vargáné Kiss Erika – Kodály Zoltán Ált. Isk. Kaposvár

„A pedagógus a nevelési-oktatási folyamatban a tanuló olyan magas szinten felkészült, kulturálisan domináns partnerévé válik, aki a tanítás által maga is folyamatosan tanul. Ez a változékony, kreatív helyzet a pedagógusoktól az általános emberi értékeknek és a közösségépítésnek a korábnál jóval magasabb komplexitását követeli meg.” (Szárny és teher – Bölcsek Tanácsa)

Az IKT (Informatikai Kommunikációs Technológia) módszertára – a pedagógia új eszköze
Az új eszköz alkalmazásának tapasztalatai és további lehetőségei megyeszékhelyi városunkban, iskoláink közösségeiben:

1. Kisiskolások körében

- Miért kell? (korszerű eszköz megismerése, eligazodás az Interneten, helytelen használat elkerülése, hatékony tanulás, szűrhető közösségekben való tevékenykedés megismertetése, kortárstól tanulás hatékonysága online formában is stb.)
- Milyen formái lehetnek, milyen célok mentén? (digitális fényképezés, videózás, prezentációk készítése; e-mail, msn, skype használata; közösségi oldalak /iwiw, myvip, facebook stb./ használata; online tanulócsoportok, közös osztályoldal közös projekt megvalósításához; blogolás, gyerek WIKI használata, építése;
- Részvétel nagyobb projekteken – eTwinning, pályázatok
- Konkrét lehetőség kiaknázása – egy osztálytárs külföldre (Angliába költözik a következő tanévben) – kapcsolatteremtés az Interneten keresztül, testvérkapcsolat kialakítása kinti osztályával

2. A család és az iskola között

- Üzenő helyett (googlegroups, e-mail stb.)
  - Osztályhonlap
  - Iskolai honlap
  - Online iskolaújság

3. Pedagógusok online közösségei

- Új utak a tapasztalatcserében, tanári felkészülésben, továbbképzésben (tanárblogok, innovatív tanárok közössége, aktív táblát használók közössége, educatio stb.)
- Kapcsolatteremtés, kapcsolattartás civil szervezetekkel, egyesületekkel (PI. Osztályfőnökök Országos Egyesülete, Kölknet stb.)

4. Arány- és iránytartás – az eszközhasználatot igazítsuk a célokhoz, nem pedig fordítva!

Közösségépítéssel és az IKT alkalmazásával kapcsolatos tapasztalataim szegregált iskolában és a „problémamentes(ebb)” családokban cseperedő gyerekek iskolájában.